

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Θέμα:

ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ-ΑΙΤΙΑ

Επιμέλεια: Καλοκαιρινός Σάββας
Νικολάου Σταματίνα

Εισηγήτρια: Κα Ανδριοπούλου Θ.

Πάτρα 2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ	σελ. 4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	σελ. 5
ΚΕΦ.1.1: Εισαγωγή	σελ. 7
1.2: Το πρόβλημα	σελ. 7
1.3: Σκοπός μελέτης	σελ. 8
1.4: Ορισμοί	σελ. 9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	σελ. 10
ΚΕΦ. 2.1: Ιστορική ανασκόπηση	σελ. 12
2.2: Σύγχρονες μορφές παραβατικότητας	σελ. 13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	σελ. 14
ΚΕΦ. 3.1: Αιτιολογικοί παράγοντες	σελ. 14
3.1.1: Ατομικοί παράγοντες παραβατικής συμπεριφοράς	σελ. 20
3.2: Ζωή στις σύγχρονες πόλεις	σελ. 21

3.2.1 Συμμορίες ανηλίκων σελ. 22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 σελ. 23

ΚΕΦ.	4.1: Αντιμετώπιση ανηλίκου από την αστυνομία και το δικαστήριο	σελ. 23
	4.1.1: Αστυνομία ανηλίκων	σελ. 38
	4.2: Φορείς	σελ. 54
	4.3: Διοικητική διάρθρωση Υ.Ε.Α	σελ. 56
	4.4: Φορείς απασχολούμενοι με την πρόληψη της παραβατικότητας	σελ. 57

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 σελ. 63

ΚΕΦ.	5.1: Νομοθετικές ρυθμίσεις	σελ. 69
------	----------------------------	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 σελ. 72

ΚΕΦ.	6.1: Ελληνική πραγματικότητα	σελ. 73
	6.2 Στατιστικά του Υπουργείου Δικαιοσύνης	
	6.2.1 Φυσιογνωμία παραβάτη	σελ. 74
	6.3 Εφηβεία	σελ. 76

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

σελ 97

ΚΕΦ. 7.1: Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού **σελ. 97**

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ**

σελ. 87

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Η εργασία μας αποτέλεσε ποιόν κόπου, συλλογικής προσπάθειας και μόχθου για να συντελεστεί το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την επόπτριά μας, κυρία Ανδριοπούλου για την πολύτιμη αρωγή και την πραγματικά τεράστια υπομονή που επέδειξε απέναντί μας για τη συγγραφή της πτυχιακής εργασίας με τίτλο: παραβατικότητα ανηλίκων και διερεύνηση των αιτίων που οδηγούν και προκαλούν την νεανική παραμπωματική συμπεριφορά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Εισαγωγή

Τις τελευταίες δεκαετίες η κοινωνία μας βρέθηκε αντιμέτωπη με τη λεγόμενη «κρίση της κοινωνίας». Οι εφηβικές συμμορίες πολλαπλασιάστηκαν, τα ναρκωτικά διαδόθηκαν ανάμεσα στους νέους.

Το κίνημα της αμφισβήτησης εξαπλώθηκε στα πανεπιστήμια. Ανήσυχη η κοινωνία, ανακάλυψε ένα νέο πρόσωπο της νεολαίας το οποίο δεν είχε καμία σχέση με την παραδοσιακή εικόνα που υπήρχε γι' αυτήν. (Μπέρτ Ρέιμον Ριβιέ, «Η κοινωνική ανάπτυξη του εφήβου»).

Η επιδείνωση αυτού που θα ονομάζαμε νεανική ετεροδοξία μας δείχνει καθαρά σε ποιο βαθμό η εξέλιξη των εφήβων συνδέεται με την κοινωνία στην οποία ζουν.

Έχουν περάσει πάνω από 2000 χρόνια, από τότε που κάποιος Αιγύπτιος ιερέας χάραζε πάνω σε μια πέτρα: « η γη μας εκφυλίστηκε. Τα παιδιά δεν υπακούν πλέον στους γονείς». Η εφηβική εγκληματικότητα δεν είναι καινούργιο πρόβλημα. Σήμερα περιλαμβάνει εκτός από τα σοβαρά αδικήματα και αδικήματα ηλικίας όπως η παραβίαση της απαγόρευσης της κυκλοφορίας, το σκασιαρχείο, η εγκατάλειψη του σπιτιού, η σεξουαλική δραστηριότητα και η απειθαρχία, που δε θα ήταν παραβίαση του νόμου εάν προέρχονταν από ενήλικους. (Τζον Κογκερ, «η εφηβική ηλικία-μια καταπιεστική γενιά»).

Ο σύγχρονος ρυθμός της εφηβικής εγκληματικότητας είναι η αιτία σοβαρής ανησυχίας σε πολλές δυτικές χώρες καθώς και στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου τα περιστατικά αυξάνονται ραγδαία από το 1960 με μια ακόμη πιο απότομη άνοδο σε σοβαρά αδικήματα και στην εφηβική εγκληματικότητα ανάμεσα στις κοπέλες.

Η εγκληματικότητα των έφηβων είναι ταυτόχρονα ψυχολογικό και κοινωνικό πρόβλημα. Τα περιστατικά είναι περισσότερα σε κοινωνικά ανοργάνωτες οικονομικά αυτοστερημένες περιοχές, όπως τα γκέτο σε μεγάλες πόλεις. Σε τέτοιο περιβάλλον η εγκληματικότητα είναι συχνά μια καθιερωμένη παράδοση και οι συμμορίες των εφήβων είναι πολύ κοινό φαινόμενο. Πολλοί νέοι, όμως που προέρχονται από τέτοιο περιβάλλον, δεν γίνονται εγκληματίες και αντίστροφα όλο και περισσότεροι έφηβοι από τις πιο εύπορες αστικές περιοχές παίρνουν μέρος σε εγκληματικές πράξεις. Σήμερα που ο μύθος της εγκληματικής προσωπικότητας του γεννημένου εγκληματία με προδιαθέσεις γεννητικά προκαθορισμένες, έχει πια καταρριφθεί και είναι ευρέως πια αποδεκτό πως η παραβατική συμπεριφορά σχετίζεται άμεσα με τους όρους ζωής του ατόμου και είναι προϊόν του περιβάλλοντός του και ατυχών συγκυριών. Σε όλους μας, παραβάτες και μη, αλλά πολύ περισσότερο στους ανήλικους, τους εκφραστές της δυναμικής μιας κοινωνίας, θα πρεπε να παρέχεται κάθε δυνατότητα, κάθε ευκαιρία για καλύτερευση αυτών των όρων ζωής, για επιλογή άλλου μέλλοντος απ' αυτό που το περιβάλλον τους προδιαγράφει.

Παρ όλα αυτά η πρακτική που το ελληνικό κράτος υιοθέτησε για την αντιμετώπιση της παραβατικότητας των ανηλίκων, που ολοένα και αυξάνεται, εκπορεύεται και σαφώς εξυπηρετεί την ιδεολογία της περιθωριοποίησης, του στιγματισμού και τελικά του εγκλεισμού των «κακών» προς την προστασία του κοινωνικού συνόλου.

Η κοινωνική ένταξη των ανηλίκων παραβατών, η προετοιμασία τους για τον έξω κόσμο πραγματοποιείται κάτω από συνθήκες στέρησης ελευθερίας, μέσα σε ιδρυματικό περιβάλλον και με χρήση μέτρων περισσότερο κατασταλτικών παρά αναμορφωτικών. Μέσα σε ένα καθεστώς εγκλεισμού και κοινωνικής απομόνωσης που χαρακτηρίζεται και από τη σχεδόν παντελή ανυπαρξία ερεθισμάτων, τα παιδιά αυτά καλούνται, παραμένοντας στο μικρό τους γκέτο, να μάθουν να αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις της αληθινής ζωής, να

αναπτύσσουν τις καλύτερες πλευρές της προσωπικότητάς τους, να μορφωθούν και να επανενταχθούν εκπλήσσοντας μας.

1.2 ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Οι ανήλικοι παραβάτες

Κατά την τελευταία εικοσαετία, ο αριθμός των ανηλίκων που φέρεται να εκδηλώνει παραβατική συμπεριφορά, αυξάνεται σταδιακά και σταθερά. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Στατιστικής της Δικαιοσύνης, ενώ το 1973 20000 άτομα ηλικίας 7 ως 21 ετών φέρονταν ως δράστες παραβατικών πράξεων, το 1984, ο αριθμός αυτός αυξήθηκε στις 38000, το 1990 στις 40000 και το 1993 στις 46000 περίπου. Κατά την ίδια εικοσαετία παρατηρείται μια αύξηση της καταγεγραμμένης παραβατικότητας των ενηλίκων. Εντύπωση επίσης προκαλεί το πολύ υψηλό ποσοστό υποτροπής που παρατηρείται σε δράστες μετεφηβικής ηλικίας και το οποίο φτάνει στο 80% επί του συνόλου. Όσο επιφυλακτικοί κι αν σταθούμε μπροστά στα αποτελέσματα αυτά των ερευνών, τα προαναφερθέντα στατιστικά στοιχεία και ιδιαίτερα το υψηλότερο ποσοστό των υποτροπών δεν μπορεί παρά να μας προβληματίσει για την αποτελεσματικότητα του σωφρονιστικού μας συστήματος και την επιτυχία της αναμορφωτικής διαδικασίας που λαμβάνει χώρα στα ιδρύματα αγωγής και τα σωφρονιστικά καταστήματα των ανηλίκων.

1.3 ΣΚΟΠΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Σκοπός αυτής της εργασίας ήταν η προσέγγιση του φαινομένου της νεανικής-παιδικής παραβατικότητας καθώς και η μελέτη των αιτιών που προκαλούν αυτό το περίπλοκο φαινόμενο. Στη σχολή και κατά τη διάρκεια της φοίτησής μας σε αυτήν, δεν καλύψαμε σίγουρα το θέμα και θεωρήσαμε πολύ εποικοδομητικό να το πλησιάσουμε μέσα από αυτή την πτυχιακή εργασία γνωρίζοντας τους σημερινούς τρόπους πρόληψης και καταπολέμησης της παιδικής και όχι μόνο εγκληματικότητας.

Επίσης, με αφορμή το κρούσμα της παιδικής εγκληματικότητας που παρουσιάστηκε στην εξαφάνιση του ανήλικου στην Βέροια, δεχτήκαμε το μήνυμα που μας ενεργοποίησε στο να μελετήσουμε τα αίτια που οδηγούν στην εμφάνιση παραμπωματικής συμπεριφοράς. Είναι άκρως απαραίτητο να ερευνηθεί και να προσεγγιστεί το θέμα πολύ προσεκτικά για να κατορθωθεί μια ήρεμη και λεπτή ανάλυσή του ακριβώς για το γεγονός ότι πρόκειται για παιδιά ηλικίας έως 18 ετών, ηλικία πολύ ευαίσθητη και επιρρεπής.

1.4 ΟΡΙΣΜΟΙ

Ανήλικοι σύμφωνα με τον ποινικό κώδικα του 1952 είναι εκείνοι οι οποίοι άγουν το 7^ο έως το 17^ο έτος της ηλικίας τους. Χωρίζονται σε παιδιά(7-12ετών) και εφήβους(13-17).

Παράβαση: με τον όρο αυτό εννοείται η αθέτηση ή παραβίαση ορισμένων νόμων ή κανόνων θεσμοθετημένων(Τεγόπουλος Φυτράκης, ελληνικό λεξικό)

Παραβατικότητα: Το φαινόμενο που φανερώνει την τάση ή τη ροπή προς την παράβαση.

Εγκληματικότητα-Παραβατικότητα:Είναι μια διάθεση, μια ένταση που ενεργοποιεί τον οργανισμό μέχρι να μειωθεί η αιτιολογική της βάση χωρίς να μεταβάλλεται υποχρεωτικά σε επίθεση, να φτάνει δηλαδή στην καταστροφή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 Ιστορική ανασκόπηση

Ιστορικά, το κοινωνικό περιθώριο αποτελούμενο από κοινωνικές δυνάμεις, δεν έλειψε από καμία κοινωνία. Από την εποχή που ήκμαζαν οι αρχαίες κοινωνίες, υπήρχε το φαινόμενο της οικονομικό-πολιτιστικής περιθωριοποίησης σημαντικών κοινωνικών δυνάμεων που διαβίωσαν κάτω από άθλιες συνθήκες αποτελώντας το τελευταίο κομμάτι της κοινωνικής διάρθρωσης.

Τα αποτελέσματα της περιθωριοποίησης, ιδιαιτέρως της νεολαίας, φάνηκαν άμεσα τόσο σε ατομικό, όσο και σε ομαδικό επίπεδο. Η εμφάνιση της αλλοτρίωσης είναι το στοιχείο που φαίνεται να συμπληρώνει το κενό που δημιουργήσε η έλλειψη ενδιαφέροντος για τα κοινά, η συλλογική προσπάθεια, η αγάπη για τη ζωή. Ως αλλοτρίωση περιγράφουμε την απώλεια κάθε δεσμού και συγγένειας του ανθρώπου με το περιβάλλον του, η θεώρηση της κοινωνίας ως εχθρική ή αδιάφορη για την ύπαρξη και τα προϊόντα της εργασίας του, καθώς και τη βαθμιαία απόκτηση της πεποίθησης πως ό,τι κι αν πει ή πράξει επηρεάζει τον κοινωνικό του περίγυρο. Αυτόματα, ο δρόμος είναι ανοιχτός σε ακραίες συναισθηματικές αντιδράσεις ή στην πλήρη αδιαφορία. Στην αναζήτηση δρόμων διαφυγής από το κοινωνικό αδιέξοδο μέσω των ναρκωτικών ή της αυτοκτονίας στη στροφή προς το έγκλημα, την αλητεία, την πορνεία και κάποιες φορές, την επαναστατική σύγκρουση.

Η πρώτη μορφή ομαδικής και οργανωμένης νεανικής εγκληματικότητας εμφανίστηκε στην Αγγλία το 1949 με το κίνημα των teddy boys που γρήγορα εξαπλώθηκε και σε άλλες χώρες. Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κινήματος ήταν το νεαρό

της ηλικίας(14-20), η εξωτερική εμφάνιση(δερμάτινο σακάκι και πλου τζιν) και το φύλο των μελών του(δεν συμμετείχαν ποτέ γυναίκες). Οι επιδεικτικές και θορυβώδεις εκδηλώσεις τους, με τις οποίες προσπάθησαν να δείξουν την αντίθεσή τους σε κάποια κοινωνικά στερεότυπα συμπεριφοράς και διαβίωσης, σύντομα κατέληξαν σε μια ιδιόμορφη εγκληματική συμπεριφορά, που μπορεί να μην κατέχουν πρωτεύουσα θέση από άποψη ποινικής αξιολόγησης, αλλά αποδείχθηκε ιδιαίτερα ενοχλητική για το κοινωνικό σύνολο.

Ο τεντιμποϊσμός εμφανίστηκε στην Ελλάδα τη δεκαετία του 1950 με πιο ήπια μορφή. Η έντονη αντίδραση όμως της κοινής γνώμης έκανε την πολιτεία να μην περιοριστεί στην αντιμετώπιση των λίγων μελών του κινήματος μέσω της σκληρής αστυνομικής πρακτικής αλλά να προχωρήσει το 1959 στη θέσπιση του Ν.Δ 4000 το οποίο περιείχε πολλές ατέλειες και αποτυχημένες από άποψη αντεγκληματικής πολιτικής λύσεις.

Τελείως διαφορετικό παρουσιάστηκε στη δεκαετία του 1960 το κίνημα των hippies. Τα αποκαλούμενα «παιδιά των λουλουδιών» είχαν διαμορφώσει μια πιο ολοκληρωμένη και ώριμη ιδεολογία με έντονα ειρηνιστικά στοιχεία απορρίπτοντας παράλληλα την πολιτική ως μέσο κοινωνικής παρέμβασης. Το ενδιαφέρον που παρουσιάζουν από άποψη εγκληματικότητας, είναι μάλλον ανύπαρκτο αν εξαιρέσει κανείς την κατοχή και χρήση ναρκωτικών ουσιών, που χρησιμοποιήθηκαν κατά κόρον στα πλαίσια της ψυχεδελικής αναζήτησης.

Ιδιαίτερα σοβαρή από εγκληματική άποψη εμφανίζεται η ύπαρξη συμμοριών στις μεγαλουπόλεις κυρίως της Αμερικής αλλά και της Ευρώπης.

Στα μέσα της δεκαετίας του 1960 στην Αγγλία εμφανίστηκε το κίνημα των punk(=κίνημα του αλήτη) που συνδυάστηκε με ένα ιδιαίτερο είδος μουσικής. Το κίνημα αυτό δεν παρουσίασε ιδιαίτερη τυπική εγκληματικότητα και έγινε γρήγορα πασίγνωστο χάρη στον αυτοσαρκασμό του, την άγρα απελπισία του στίχου και της μουσικής του, τη φιλοσοφία του εξευτελισμού που είχε ως αρχή και το εκκεντρικό χτένισμα και στυλ.

Παραπλήσιο είναι το φαινόμενο των λεγόμενων ροκάδων όπως έχει διαπλαστεί σήμερα η έννοια. Η μόνη διαφορά είναι ότι κάποια παρεμφερή φαινόμενα υπάρχουν ήδη από τη δεκαετία του 1960 ενώ η σχετική εγκληματικότητα παραμένει από τότε αμετάβλητη περιλαμβάνοντας βασικές φθορές ξένης ιδιοκτησίας και σωματικές βλάβες σε βάρος τρίτων ή αστυνομικών οργάνων, τελούμενων μετά από μουσικές συναυλίες.

2.2 Σύγχρονες μορφές παραβατικότητας ανηλίκων

Άλλη μορφή αντικοινωνικής συμπεριφοράς των νέων είναι η φυγή τους από την συντεταγμένη κοινωνική πραγματικότητα την οποία επιτυγχάνουν με τον αρνητισμό. Μια μορφή αρνητισμού είναι και τα ναρκωτικά στα οποία οι νέοι καταφεύγουν σήμερα θέλοντας να δώσουν διέξοδο στα διάφορα προβλήματα που τους απασχολούν. Ο πρώτος και κύριος παράγοντας που εξωθεί τους νέους στα ναρκωτικά είναι ψυχοφυσιολογικός.

Δεύτερος παράγοντας που οδηγεί τους νέους στη χρήση ναρκωτικών είναι η πίεση που προέρχεται από την παρέα σαν πρόκληση να αποκτήσουν μια νέα εμπειρία και σαν κίνδυνος αποκλεισμού του από αυτή.

Το μεγαλύτερο μέρος της εγκληματικής δραστηριότητας των ανηλίκων αποτελούν τα αδικήματα κατά της περιουσίας(κλοπές). Σήμερα οι ανήλικοι των αναπτυγμένων χωρών κλέβουν κυρίως αντικείμενα πολυτελείας ή άλλα είδη της σύγχρονης τεχνολογίας, ιδιαίτερα δε, αυτοκίνητα-κλοπή χρήσης.

Ανησυχητικό φαινόμενο της εποχής αποτελεί η αύξηση των τελούμενων από τους ανηλίκους αδικημάτων βίας κατά προσώπου, θρασύτητας κατά της αρχής, διατάραξης της δημόσιας τάξης και άλλες συνηθισμένες εγκληματικές πράξεις κυρίως ομαδικής βίας που διαπράττονται από επικίνδυνες συμμορίες νέων ατόμων.

Στον τομέα των ηθών εμφανίζονται σήμερα ανησυχητικά φαινόμενα. Η αντικοινωνική συμπεριφορά των κοριτσιών κυρίως εκδηλώνεται με την πορνεία και σπανιότερα εκτρέπεται σε εγκλήματα βίας. Έτσι βλέπουμε ότι σήμερα σε ολόκληρο τον κόσμο υπάρχει ένα κύμα βίας, ομαδικής, κυρίως από τους νέους ανθρώπους.(Ι. Φρατζεσκάκης, 1987).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Αιτιολογικοί παράγοντες

Στην προσπάθεια της εγκληματολογικής επιστήμης να εξηγήσει γιατί και ποιοι παράγοντες οδηγούν στο έγκλημα, αναπτύχθηκαν διάφορες θεωρητικές τάσεις, οι οποίες μπορούν να καταταγούν σε 3 ομάδες:

Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν εκείνες οι θεωρίες που αποδίδουν το έγκλημα στην οργανική ιδιοσυγκρασία και προδιάθεση του ατόμου, σε βιολογικούς δηλαδή παράγοντες, γι' αυτό και ονομάζονται και οργανικές θεωρίες.

Στη δεύτερη ομάδα ανήκουν οι θεωρίες εκείνες που δίνουν το βάρος στο ψυχολογικό υπόβαθρο του ατόμου και ονομάζονται ψυχολογικές ή ψυχογενετικές θεωρίες. Αυτές αποδίδουν το έγκλημα σε ανωμαλίες της διανοητικής ανάπτυξης και της διαμόρφωσης της προσωπικότητας.

Στην Τρίτη ομάδα ανήκουν οι καθαρά κοινωνιολογικές θεωρίες. Εκείνες δηλαδή που αποδίδουν το έγκλημα αποκλειστικά σε κοινωνικούς παράγοντες. Η απόδοση του εγκλήματος σε κοινωνικούς παράγοντες συναντά πολλούς υποστηρικτές στους Αμερικανούς και στους Άγγλους κοινωνιολόγους (Ericson, Becker, Lain, Stast, Cooper). Θα πρέπει να σημειωθεί ότι αυτές οι θεωρίες που αποδίδουν το έγκλημα σε κοινωνικούς παράγοντες, είναι στο προσκήνιο της επιστημονικής επικαιρότητας, ενώ οι άλλες δυο κατηγορίες έχουν περάσει σε δεύτερη θέση (Ι. Φρατζεσκάκης).

3.1.1 ΑΤΟΜΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

α. Βιολογικοί και ψυχολογικοί παράγοντες

Η ηλικία κάθε ατόμου παίζει ένα σπουδαίο ρόλο στη διαμόρφωση του χαρακτήρα και αν υπάρξουν και άλλες δυσμενείς προϋποθέσεις μπορεί να οδηγήσουν εύκολα το άτομο στο έγκλημα. Το πέρασμα από την παιδική στην εφηβική ηλικία συνοδεύεται από πάμπολλες ψυχικές και βιολογικές μεταβολές.

Τους νέους τους διακρίνει ασθενείς θέληση(έλλειψη ισχυρής βούλησης), μιμητισμός παρορμητικότητα, αντιδραστικότητα, έντονο θυμικό και οξυθυμία, ευσυγκινησία, άρνηση προσαρμογής σε παρεδεδειγμένους κοινωνικούς κανόνες και εκδηλώσεις αντίθεσης στα πρότυπα ομαλότητας. Έτσι οι έφηβοι χαρακτηρίζονται από ραγδαίες και εμφανείς μεταβολές, πνευματικές μεταλλαγές και ψυχικούς κλονισμούς.

Όσον αφορά τις σωματικές τους επιθυμίες, οδηγούνται πολλές φορές σε αυτές από τη σεξουαλική τους ορμή που βρίσκεται σε μεγάλη έκταση σε αυτή την ηλικία, ενώ δεν έχουν να αντιτάξουν σε αυτή την ορμή την ανάλογη πνευματική ωριμότητα. Επίσης, είναι θερμοί από τη φύση τους και έτσι αγαπούν και μισούν πολύ και δύσκολα ανέχονται την περιφρόνηση των άλλων, διότι ο εγωκεντρισμός τους κυριαρχεί σε τέτοιο βαθμό που τους κάνει εύκολα να χάνουν την αυτοκυριαρχία τους, να οργίζονται και να παραφέρονται. Στο στάδιο αυτό της ηλικίας σπάνια συναντούμε κακοήθεια, αλλά ευκολοπιστία απέναντι στα απατηλά κηρύγματα ηθικά διεφθαρμένων ατόμων. Βέβαια, ο νεαρός αντάρτης δεν είναι

πάντοτε και ο νεαρός παραβάτης. Αναμφιβόλως όμως, το άτομο της ηλικίας αυτής κινδυνεύει να φτάσει στην αντικοινωνική συμπεριφορά, αν η πολιτεία, η κοινωνία και η οικογένεια όπου ζει δεν λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για την αποτροπή του αποτελέσματος αυτού(Ι. Φρατζεσκάκης, 1987).

β. Παθολογικές, σωματικές και ψυχικές καταστάσεις

Οι παθολογικοί, βιολογικοί και ψυχικοί παράγοντες όπως λόγου χάρη οι ανωμαλίες των αδένων, οι διάφορες ψυχικές ασθένειες και ανωμαλίες, επιδρούν δυσμενώς στο χαρακτήρα και τη συμπεριφορά των ατόμων και κυρίως εκείνων που διανύουν το στάδιο της νεαρής ηλικίας, που δεν έχουν την πνευματική ωριμότητα των ενηλίκων, οι παράγοντες αυτοί σε συνδυασμό με άλλες δυσμενείς για το άτομο εξωτερικές συνθήκες ζωής, γίνονται έμμεσα γενεσιουργοί λόγοι αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Η άποψη αυτή υποστηρίζεται από τους Γάλλους εγκληματολόγους Voïn και Leaute στο βιβλίο τους Droit penal- criminologie.

γ. Προσωπικότητα

Είναι η οργάνωση στάσεων που αναπτύσσονται και χρησιμοποιούνται από ένα συγκεκριμένο πρόσωπο στη συναλλαγή με το περιβάλλον του και ιδιαίτερα σε σχέση με διαπροσωπικές σχέσεις και με το « χειρισμό των δικών του εσωτερικών εντάσεων ή πιέσεων».

Σε ορισμένες περιπτώσεις οι ανώτερες λειτουργίες ελέγχου(συνείδηση των καταστάσεων, βουλευτικές ικανότητες) είναι ελαττωματικές, ατελείς, αποναρκωμένες, ακαλλιέργητες ή ακόμα συναντούν εμπόδια. Σε άλλες πάλι περιπτώσεις, η απουσία ελέγχου προέρχεται από κακή διάρθρωση ή έλλειψη επεξεργασίας των ηθικών αξιών, τόσο στην περιοχή της συναισθηματικότητας.

Η πραγμάτωση του εγώ συνδέεται με μια φάση αυτονόμησης του νέου και πολλές φορές το πέρασμα στην αντικοινωνική πράξη αποτελεί έναν ηθικό επιδειξισμό που στοχεύει στην αναγνώριση-από τρίτους-της ύπαρξής του. Το έγκλημα μεταφράζεται σε μία κοινωνική πράξη που αντιστράφηκε λόγω της αποτυχίας να δημιουργηθούν θετικές σχέσεις. Ο παραβάτης μη έχοντας ακόμη πλήρη συνείδηση του καλού και του κακού υιοθετεί μια προσωπική «κοινωνική συμπεριφορά» χωρίς να μπορεί να ελέγξει την ηθική της βάση. Ο εγωκεντρισμός ή ο ναρκισσισμός της ηλικίας αποτρέπουν κάθε προσφυγή σε ηθικές αναστολές. Η επιθυμία αποκτά απόλυτη κυριαρχία και η αυτοκριτική είναι αδύνατη. Η «αλήθεια του δράστη» είναι καταχωνιασμένη στο βάθος της συναισθηματικής του ιστορίας. Το έγκλημα αποτελεί και για τον ίδιο μια αποκάλυψη. Είναι ταυτόχρονα και η αντικειμενική πραγματικότητα αλλά και το ζωντανό σύμβολο της προσωπικότητάς του.

δ. Μέσα μαζικής ενημέρωσης

Ο τύπος, η ραδιοφωνία, η τηλεόραση, ο κινηματογράφος και όλα τα σημερινά μέσα μαζικής ενημέρωσης, όταν δεν ελέγχονται επαρκώς μπορεί να δώσουν στους νέους επιβλαβή πνευματική τροφή και με τη δύναμη υποβολής που ασκούν στις ευάλωτες συνειδήσεις των νέων ατόμων, είναι πολύ εύκολο να τις αλώσουν και να προβούν στη διαστροφή του χαρακτήρα τους σε τέτοιο βαθμό που να τους οδηγήσουν ακόμη και στο έγκλημα.

Δύο είναι οι θεωρίες όσον αφορά την επίδραση του θεάματος στην παιδική εγκληματικότητα:

- Η θεωρία του παραδείγματος, σύμφωνα με την οποία η εικόνα λειτουργεί σαν ερέθισμα στο νέο θεατή και τον οδηγεί σε ανάλογη συμπεριφορά με αυτή που βλέπει.

Από το αρχείο της διεύθυνσης εγκληματολογικών υπηρεσιών προκύπτει ότι οι ανήλικοι 16-18 ετών που τέλεσαν σοβαρές εγκληματικές πράξεις, δηλαδή κλοπές, διαρρήξεις, ληστείες, άδικες επιθέσεις, είχαν μιμηθεί παρόμοιας φύσης εγκλήματα που είχαν δει στην οθόνη της τηλεόρασης.

- Η θεωρία της κάθαρσης, που δέχεται ότι οι ταινίες αντικοινωνικής συμπεριφοράς ασκούν μια εκτονωτική δράση επιτρέποντας στον ανήλικο θεατή να λυτρωθεί μέσα από τις υποσυνείδητες παρορμήσεις που η οργανωμένη κοινωνική του ζωή έχει απωθήσει (Νεράτζης 1986)

Η πιο αρνητική ίσως επίδραση της τηλεόρασης και του κινηματογράφου συνίστανται στο ότι δίνουν μια ψεύτικη εικόνα της κοινωνικής πραγματικότητας και της καθημερινής ζωής προβάλλοντας ταινίες βίας, εύκολη ζωή μέσω της πορνείας και του εμπορίου ναρκωτικών. Η αρνητική επίδραση της τηλεόρασης στον ψυχισμό του παιδιού είναι μεγάλη αφού αφενός διοχετεύει πρότυπα ηρώων και ειδώλων, αφετέρου, παρεμποδίζει την ανάπτυξη της κριτικής του αντίληψης. Η απόκρυψη της κοινωνικής πραγματικότητας έχει σαν

αποτέλεσμα την επιβράδυνση της ομαλής ένταξης του ανήλικου στις κοινωνικές διαδικασίες με όλα τα προβλήματα που αυτή συνεπάγεται. « Οι ιστορίες βίας στρέφουν τον παιδικό ενθουσιασμό προς τη βία ενώ θα μπορούσε να μεταστραφεί σε δημιουργικές ενέργειες. Τα εγκλήματα τηλεοπτικής μίμησης που ανακλύπτουν καθημερινά μας επιτρέπουν να χαρακτηριστεί η τηλεόραση ως «όπιο των ανηλίκων», σύμφωνα με τον Γάλλο Andre Malteau.»(Μουστάκης, ‘κοινωνιολογία για τον καθένα’,σελ.301)

Αξίζει να σημειωθεί πως οι γονείς βρίσκουν σαν μέσο απασχόλησης των παιδιών την τηλεόραση χωρίς να γίνεται κατάλληλη επιλογή των προγραμμάτων. Τα παιδιά αφήνονται ανεξέλεγκτα και χωρίς βοήθεια στην παρακολούθηση αυτών των προγραμμάτων που επιδρούν καταλυτικά στην ψυχοσύνθεσή τους.

Η μελέτη στην προβολή αυτής της παραβατικής συμπεριφοράς των ανηλίκων από τον Τύπο είναι απαραίτητη αφού συμβάλλει στη διαμόρφωση της κοινωνικής συνείδησης. Το φαινόμενο της θεαματοποίησης και του γιγαντισμού των εγκληματικών ενεργειών, που χαρακτηρίζεται από την υπερβολική έκταση που καταλαμβάνουν στο σύνολο της ειδησεογραφίας, συχνά, δημιουργεί σύγχυση, διότι ο νεαρός αναγνώστης, σχηματίζει μια εικόνα για το κοινωνικό περιβάλλον που δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Η λεπτομερής περιγραφή του τρόπου εκτέλεσης εγκλημάτων οδηγεί στη μυθοποίηση και την ηρωοποίηση του δράστη. Λειτουργεί μάλιστα καταλυτικά στη συνείδηση του νεαρού ατόμου που τείνει να μιμηθεί το προβαλλόμενο μοντέλο συμπεριφοράς. Ασφαλώς, η συνεχής επανάληψη ειδήσεων και η εμφατική καταγραφή αναπόδεικτων λεπτομερειών, αρχικά δημιουργεί αντανάκλαστικά φόβου και στη συνέχεια εξοικείωση, εθισμό και απάθεια.

Ένα αρνητικό γεγονός βέβαια, αποτελεί είδηση και δεν πρέπει να αποκρύπτεται από τα νεαρά άτομα. Οι πομπώδεις τίτλοι όμως δεν διαφέρουν από τους ηθικούς αυτουργούς των προβαλλόμενων εγκλημάτων. Διότι με την εμφατική προβολή τους οδηγούμαστε σε φαύλο κύκλο: βία- καταπίεση- βία.

Συνεπώς, μόνο με μια θετική προσέγγιση της συμπεριφοράς των νέων από τα μέσα μαζικής συμπεριφοράς, θα συμβάλλει στην άμβλωση των κοινωνικών αντιθέσεων και στον περιορισμό της παραβατικότητας στους κύκλους της νεολαίας.

ε. Άθλιες Οικονομικές και Κοινωνικές συνθήκες

Άποψη της κοινωνιολογίας είναι ότι κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες της ζωής κάθε ατόμου ασκούν άμεση επιρροή στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του. Ο Ι. Φρατζεσκάκης, στο βιβλίο του «Αντικοινωνική συμπεριφορά των νέων», δεν αποδέχεται τη θεωρία που υποστηρίζουν ορισμένοι επιστήμονες, κατά την οποία αποκλειστικά και μόνο, οι δυσμενέστατοι για το άτομο κοινωνικοί και οικονομικοί όροι κατέχουν τη μοναδική σχεδόν θέση ως προς την αντικοινωνική συμπεριφορά των ατόμων αυτών. Απεναντίας, δεν παραγνωρίζουμε το γεγονός, ότι η σωματική και ψυχική ιδιοσυστασία κάθε ατόμου, οι λεγόμενοι δηλαδή ατομικοί παράγοντες, θα παίξουν το ρόλο τους στη δημιουργία της συμπεριφοράς αυτής. Συγκεκριμένα, οι άθλιες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες διαβίωσης θα γίνουν εγκληματογόνοι παράγοντες μόνο εάν υπάρχει στο τόμο η προδιάθεση προς το έγκλημα.

3.2 Η ζωή στις σύγχρονες πόλεις

Στα πλαίσια των αιτιών της παραβατικότητας θα πρέπει να προστεθεί και το γεγονός της επίδρασης που ασκεί η διαβίωση στη σύγχρονη πόλη.

Σύγχρονη πόλη είναι ένας χώρος που τροποποιείται από τους μετασχηματισμούς της οικονομικής και κοινωνικής δομής. Όσο πιο εκτεταμένη είναι η πόλη, τόσο οι επαφές ανάμεσα στους πολίτες διαφοροποιούνται. Η γοητεία των αντικειμένων και η ανωνυμία αποτελούν τους βασικούς παράγοντες εγκληματικότητας. Ο ανήλικος είναι εγκλωβισμένος στο

πρότυπο καταναλωτικής συμπεριφοράς που διδάσκεται «εξ απαλών ονύχων» από το κοινωνικό περιβάλλον με τη «στάμπα» που λέει «IN».

Οι ψυχαγωγίες αυτές ασκούν πάνω στον ανήλικο μία μαζική επίδραση γιατί ανταποκρίνονται στον ηδονισμό του, στην ανάγκη του για κίνηση, στην επιθυμία του για περιπέτεια, στην αγάπη του για το λαμπερό και φανταχτερό.

Για να απολαύσει, όμως, αυτές τις χαρές του δρόμου, του χρειάζονται χρήματα. Πολλοί νέοι, λοιπόν, αρχίζουν να παίρνουν το δρόμο της κλοπής με τις διάφορες μορφές της και καμιά φορά με τις νυχτερινές επιθέσεις. Το παιδί σπρωγμένο από την ανάγκη του χρήματος, επιδιώκει οι εξερευνήσεις και οι περιπέτειές του να ναι επικερδής. Έτσι, οι χαρές του δρόμου τροφοδοτούν τις ενδεχόμενες κλήσεις του παιδιού που έχει αφεθεί στις ροπές του, μόνο του και ακαθοδήγητο.

3.2.1 Η συμμορία των ανηλίκων

Τα τελευταία χρόνια, η νεανική εγκληματικότητα πήρε πρωτοφανείς διαστάσεις, ιδιαίτερα στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Οι στατιστικές δείχνουν πως οι ομάδες εφήβων καταλαμβάνουν στην πρώτη και δεύτερη θέση σε όλες σχεδόν τις κατηγορίες των ποινικών αδικημάτων. Στην πόλη της Νέας Υόρκης, το ποσοστό αύξησης της νεανικής εγκληματικότητας ανερχόταν το 1954 σε 52,7% γεγονός που είχε τότε χαρακτηριστεί «άλμα χωρίς προηγούμενο». Το ποσοστό αυτό από εκείνη την εποχή δεν έχει πέσει ποτέ κάτω από 50%.

Ο ανησυχητικός χαρακτήρας της νεανικής εγκληματικότητας δεν οφείλεται μόνο στην αριθμητική της αύξηση και στην εξάπλωσή της αλλά και στη σοβαρότητα των αδικημάτων που διαπράττονται. Αν και εξακολουθεί να είναι ένα κυρίως αστικό φαινόμενο, δεν περιορίζεται μόνο στις πυκνοκατοικημένες πόλεις αλλά όπου επικρατούν κακές συνθήκες διαβίωσης. Βέβαια, η νεανική εγκληματικότητα, στις πόλεις συναντά ευνοϊκότερες συνθήκες ανάπτυξης και οι συμμορίες των νέων πολλαπλασιάζονται με ταχύτατους

ρυθμούς. Χαρακτηριστικό της εποχής επίσης, είναι το ότι, ο αριθμός συλλήψεων νέων κάτω των 16 ετών συλλαμβάνονται όλο και συχνότερα με πολύ σταθερό ρυθμό. Τα τελευταία χρόνια, προκαλεί αίσθηση το γεγονός πως η βαρβαρότητα που λύνουν τις διαφορές τους οι αντίπαλες συμμορίες, συχνά έχει ως αποτέλεσμα να αφήνονται στο πεδίο της μάχης βαριά τραυματισμένα παιδιά ή ακόμη και νεκρούς.

Ως συμπέρασμα, η παιδική εγκληματικότητα είναι ένα από τα φανερότερα συμπτώματα της ανισορροπίας και της έντονης δυσφορίας από την οποία υποφέρει η σημερινή κοινωνία, επειδή δεν μπόρεσε να προσφέρει στα μέλη της ανθρώπινες συνθήκες ζωής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Η αντιμετώπιση του ανήλικου εγκληματία από την αστυνομία και το δικαστήριο ανηλίκων

Ο ποινικός νόμος του 1834 ξεχωρίζει τους ανηλικούς σε δύο ηλικίες κάτω των 10 ετών και από 10 έως 14 ετών. Ο σωφρονισμός των παιδιών κάτω των 10 ετών ανατίθεται στους κηδεμόνες τους. Η ηλικία των 10 – 14 ετών χωρίζεται σε δύο κατηγορίες :

Πρώτη : Τα παιδιά που δεν είχαν επίγνωση τη στιγμή της συγκεκριμένης ενέργειάς τους, ότι η πράξη τους ήταν αντίθετη στους νόμους. Αυτά τα παιδιά, είτε γυρίζουν στο σπίτι τους και ορίζονται υπεύθυνοι για τη συμπεριφορά τους οι κηδεμόνες τους ή εισάγονται σε ίδρυμα για αυστηρά καθορισμένο χρονικό διάστημα, που φτάνει το πολύ μέχρι τα δεκαοχτώ τους χρόνια. Σκοπός της εισαγωγής σε ίδρυμα είναι η ανατροφή των παιδιών (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία , 1987, Τεύχος 7)

Δεύτερη : Τα παιδιά που είχαν επίγνωση ότι η ενέργεια τους ήταν παράνομη, τιμωρούνται όπως οι ενήλικες για την ίδια πράξη, αλλά με πιο ελαφριές ποινές.

Απο το 1896 προβλέπεται η παραμονή των ανηλικών αγοριών σε χωριστό τμήμα των Φυλακών (Εφηβείο Αβέρωφ), όπου μπορούν να μάθουν μια τέχνη. Τα ανήλικα κορίτσια εκτύουν την ποινή τους στις γυναικίες φυλακές (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία , 1987, Τεύχος 7)

Απο το 1900 άρχισε η λειτουργία των αγροτικών σωφρονιστηρίων για τα αγόρια στην Κασαβέτεια Βόλου και Πτυχεία Κέρκυρας. Το 1919 δημοσιεύονται οι νόμοι «περί αλητείας και επαιτείας» και «περί προστασίας των εις επαιτείαν, αλητεϊαν κλπ εκδότων ανηλίκων». Ο τελευταίος πρόβλεπε τη λειτουργία «Αναμορφωτικών Καταστημάτων». Το 1920 ιδρύεται με ιδιωτική πρωτοβουλία το Εμπειρικό Αναμορφωτικό Κατάστημα Αρρένων στον Ωρωπό και Θηλέων στους Αμπελόκηπους. Με ιδιωτική πρωτοβουλία – κυρίως γυναικείων συλλόγων – άρχισε και η προσπάθεια δημιουργίας ειδικού Δικαστηρίου Ανηλίκων η οποία καρποφόρησε το 1940 (Ν. 2135/1939). Τον ίδιο χρόνο, μπήκε σε εφαρμογή ο νόμος (Ν. 2724/1940) «περί οργανώσεων και λειτουργίας αναμορφωτικών καταστημάτων ανηλίκων». Το 1943 ιδρύονται σε κάθε Πρωτοδικείο Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων (Α.Ν 2724/1940 αρθ. 12 και Β.Δ.3 – 7 – 1943). Με το νόμο 1390/1944 μπαίνουν τα θεμέλια για την εισαγωγή στην Ελλάδα του θεσμού των Επιμελητών Ανηλίκων, ο οποίος είχε εφαρμοστεί στις αγγλοσαξονικές χώρες σύγχρονα με την ίδρυση των ειδικών δικαστηρίων ανηλίκων (1878). Οι πρώτοι επιμελητές στην Ελλάδα ήταν εθελοντές (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία , 1987, Τεύχος 7).

Τα μέτρα για την αντιμετώπιση της αντικοινωνικότητας των ανηλίκων αλλάζουν ριζικά το 1950 με την δημοσίευση του νέου Ποινικού Κώδικα.

Ανήλικοι, λοιπόν, σύμφωνα με τον ποινικό κώδικα του 1952 είναι εκείνοι που άγουν το 7^ο έως το 17^ο έτος της ηλικίας τους και χωρίζονται σε παιδιά (7 – 12 χρονών) και εφήβους (13 – 17 χρονών)

για τους οποίους και αναφέρομαι σ' αυτή την εργασία (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία, 1987, Τεύχος 7).

Οι ανήλικοι μπορεί να διαπράξουν σχεδόν όλων των ειδών τα αδικήματα ανάλογα με τα ενδιαφέροντα τους, το επάγγελμα τους και τις περιστάσεις, χωρίς να είναι απαραίτητα αντικοινωνικοί. Αντίθετα ελάχιστοι είναι εκείνοι που έχουν οργανωμένη αντικοινωνική συμπεριφορά.

Ακούμε γύρω μας έξαρση της εγκληματικότητας, όμως στους ανηλίκους δεν είναι εύκολο να την εντοπίσουμε. Απο το 1958 ως το 1986, σύμφωνα με τη Ζωή Λούτση, επί 28 συνεχή χρόνια και ενώ ο πληθυσμός της Αθήνας έχει υπερδιπλασιαστεί το Μονομελές Δικαστήριο Ανηλίκων Αθηνών δικάζει τον ίδιο αριθμό αδικημάτων κατά της ιδιοκτησίας (250 – 300 το χρόνο) και τον ίδιο αριθμό αδικημάτων που αναφέρονται στον ποινικό κώδικα. Οι κλοπές παρόλο που μένουν αριθμητικά στάσιμες γίνονται περισσότερο σοβαρές από λιγότερους συγκριτικά με εφήβους που τώρα είναι υπότροποι. Δεν έχουν εμφανιστεί ομάδες με τη μορφή της συμμορίας αλλά έχουν αυξηθεί οι υποτροπές των συνεργών. Απο την άλλη μεριά, όσο περνούν τα χρόνια, αυξάνεται ο αριθμός των αδικημάτων που αναφέρονται σε ειδικούς ποινικούς νόμους. Έτσι ο αριθμός των ανηλίκων που παραπέμπονται στο δικαστήριο αυξάνει κάθε φορά που εφαρμόζεται κάποιος νόμος που αφορά τα ενδιαφέροντα τους. Τέτοιος είναι το Β.Δ. 29/71 που αναφέρεται στην παρουσία των ανηλίκων στα σφαιριστήρια και τα UFO, ο Ν.1244/72 που αναφέρεται στη βία στα γήπεδα κ.α. Η αύξηση αυτή ήταν πολύ εντυπωσιακή κάθε φορά που εφαρμοζόταν κάποιος νόμος σχετικός με την οδική κυκλοφορία όπως το Ν.Δ. 4233/62, το Ν.Δ.

905/71, ο Ν. 498/76 και ο νέος Κ.Ο.Κ. Ν.614/77 (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία, 1987, Τεύχος 7).

Τα αδικήματα που απαντώνται συχνότερα στο Μονομελές Δικαστήριο Ανηλίκων Αθηνών είναι : 1) Οι τροχαίες παραβάσεις σε ποσοστό 69,75% κατά μέσο όρο την δετία (1981 – 1986). 2) Τα αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας, σε ποσοστό 16,87% και οι σωματικές βλάβες σε ποσοστό 4,5% κατά μέσο όρο το ίδιο χρονικό διάστημα. Τα υπόλοιπα αδικήματα εμφανίζονται σε ποσοστό μικρότερο της μονάδας (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία, 1987, Τεύχος 7).

Το Τριμελές Δικαστήριο Ανηλίκων που δικάζει τα σοβαρότερα εγκλήματα δείχνει μια σταθερή αύξηση της εγκληματικότητας πολύ μεγαλύτερη από την απaráλληλη αύξηση του πληθυσμού. Την δετία 1981 – 1986 δέχτηκε ότι εκτέλεσαν αδικήματα 7,5 φορές περισσότεροι ανήλικοι απ' όσους καταδίκασε την δετία 1958 – 1962. Ενώ τα αδικήματα που δέχτηκε ότι τελέστηκαν την τελευταία δετία ήταν 11 φορές περισσότερα από την πρώτη. Το διάστημα 1958 – 1986 το Τριμελές Δικαστήριο Ανηλίκων Αθηνών καταδίκασε μόνο 152 ανηλίκους.

Οι παραβάτες του νόμου περί ναρκωτικών ουσιών είναι σπάνιες και στα δύο δικαστήρια. Είναι 1 – 2 το χρόνο ή και καμία. Όμως όλοι σχεδόν οι επιμελητές του Δικαστηρίου Ανηλίκων στην Αθήνα χειρίζονται περιπτώσεις ανηλίκων που κάνουν συστηματική ή περιστασιακή χρήση ναρκωτικών.

Ανάμεσα στους ανηλίκους το Μονομελές Δικαστήριο Ανηλίκων Αθηνών δέχτηκε ότι τέλεσαν κάποιο αδίκημα, τα

κορίτσια αποτελούν τα 2,5 – 3 %. Αυτό ισχύει επί πολλά χρόνια (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία , 1987, Τεύχος 7).

Οι ανήλικοι παραπέμπονται στα Δικαστήρια Ανηλίκων όπως οι ενήλικοι στα κοινά δικαστήρια.

Όταν σχηματιστεί μια δικογραφία σε κάποιο Παράρτημα Ασφαλείας διαβιβάζεται στην Εισαγγελία όπου προσδιορίζεται η δίκη. Μία ως δύο εβδομάδες πριν από τη δίκη θα γίνει, για κάθε ανήλικο που πρόκειται να δικαστεί, κοινωνική έρευνα από Επιμελητή του Δικαστηρίου Ανηλίκων, ο οποίος θα συμπληρώσει το ατομικό του δελτίο με πληροφορίες για την ατομική και την οικογενειακή του κατάσταση και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες έγινε το αδίκημα. Αναφέρει επίσης τα αίτια της αντικοινωνικής συμπεριφοράς αν υπάρχει και υποβάλει πρόταση για το αναμορφωτικό μέτρο ή την ποινή που κρίνει σκόπιμο να επιβληθεί, εφ' όσον αποδειχθεί ότι ο ανήλικος τέλεσε το αδίκημα. Τα δελτία αυτά τα μελετάει ο Δικαστής Ανηλίκων πριν από τη συνεδρίαση του δικαστηρίου (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία , 1987, Τεύχος 7).

Το 1986 δικάστηκαν από το Μονομελές Δικαστήριο Ανηλίκων της Αθήνας 3717 ανήλικοι και από το Τριμελές 39 και συντάχθηκαν ισάριθμα ατομικά δελτία (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία , 1987, Τεύχος 7).

Κατά του κ. Ποιν. Δικαι. 1950 αρθρ. 7 το μονομελές δικαστήριο ανηλίκων συγκροτείται από κάθε πρωτοδικείο με 1 πρωτοδίκη. Ο δικαστής ανηλίκων ορίζεται με ένα αναπληρωτή με θητεία δύο χρόνων, ο οποία μπορεί να ανανεώνεται, με απόφαση του ανωτάτου δικαστηρίου συμβουλίου, μετά από πρόταση τπυ

υπουργού Δικαιοσύνης, με προτίμηση αυτών που έχουν ειδικές γνώσεις (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία , 1987, Τεύχος 7).

Το Τριμελές Δικαστήριο Ανηλίκων συγκροτείται σε κάθε πρωτοδικείο από τον δικαστή ανηλίκων και δύο πλημμελειοδίκες που ορίζονται από τον πρόεδρο των πρωτοδικών. Πρόεδρος του δικαστηρίου είναι ο δικαστής των ανηλίκων (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία , 1987, Τεύχος 7).

Το παρ' εφετών δικαστήριο ανηλίκων αποτελείται αφ' ενός μεν από ένα εφέτη δικαστή ανηλίκων, που ορίζεται μ' ένα αναπληρωτή σε κάθε εφετείο με διετή θητεία και απόφαση του υπουργού Δικαιοσύνης αφού προτιμούνται όσοι έχουν ειδικές γνώσεις και αφ' ετέρου άλλοι δύο εφέτες που ορίζονται από τον πρόεδρο των εφετών. Στο δικαστήριο προεδρεύει ο εφέτης δικαστής ανηλίκων (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία , 1987, Τεύχος 7).

Σύμφωνα με την ποινική δικονομία σε κάθε πρωτοδικείο (είναι 58 σ' όλη τη χώρα) διορίζεται ένας πρωτοδίκης ως δικαστής ανηλίκων. Κατά προτίμηση νέος γλωσσομαθής με γνώσεις ψυχολογίας. Με τα ίδια προσόντα διορίζεται και ο αναπληρωτής του. Ένας εισαγγελέας διορίζεται ως εισαγγελέας ανηλίκων κι ένας άλλος ως αναπληρωτής του.

Τα Δικαστήρια Ανηλίκων ακόμη και τα Εφετεία συνεδριάζουν κεκλεισμένων των θυρών. Στη δίκη παρίσταται υποχρεωτικά ο Επιμελητής που συνέταξε το ατομικό δελτίο του ανηλίκου που δικάζεται. Δικαιούνται να παρίστανται οι γονείς ή οι κηδεμόνες του. Κατά τα άλλα η διαδικασία δεν παρουσιάζει μεγάλη απόκλιση από των κοινών δικαστηρίων (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία , 1987, Τεύχος 7).

Η δίκη του ανηλίκου γίνεται χωρίς ακροατήριο και σε ειδική αίθουσα.

Επιμελητές των Δικαστηρίων Ανηλίκων διορίζονται απόφοιτοι των σχολών Νομικής, ΠΑΠΕ, Θεολογίας, Φιλοσοφικής, Παιδαγωγικών Ακαδημιών και Σχολών Κοινωνικής Εργασίας. Οι οργανικές θέσεις των Επιμελητών στο Δικαστήριο Ανηλίκων της Αθήνας είναι 37 (σήμερα όμως δεν είναι καλυμμένες όλες οι θέσεις). Μέχρι το 1972 οι Επιμελητές των Δικαστηρίων Ανηλίκων όταν προσλαμβάνονταν παρακολουθούσαν υποχρεωτικά δίμηνο σεμινάριο που αργότερα καταργήθηκε. Καταργήθηκαν επίσης και οι εισαγωγικές εξετάσεις (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία , 1987, Τεύχος 7).

Τα Μονομελή Δικαστήρια Ανηλίκων δικάζουν τα πταίσματα και τα πλημμελήματα που τελούν οι ανήλικοι στην περιφέρεια του Πρωτοδικείου, για τα οποία ο Ποινικός Κώδικας προβλέπει ποινή ποινικού σωφρονισμού μεγαλύτερη από 5 χρόνια. Δεν κωλύεται όμως να επιβάλει αναμορφωτικά μέτρα.

Ο Δικαστής Ανηλίκων κρίνει αν ο ανήλικος τέλεσε το αδίκημα και αποφασίζει για το αναμορφωτικό μέτρο ή την ποινή. Δεν είναι υποχρεωμένος να ακολουθήσει την πρόταση του Επιμελητή. Κατά κανόνα όμως την ακολουθεί (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία , 1987, Τεύχος 7).

1. Τα αναμορφωτικά μέτρα ‘έχουν αόριστη διάρκεια και είναι :
  - α. Η Επίπληξη, επιβάλλεται στην Αθήνα στο 55 –60 % των ανηλίκων από τότε που παρατηρήθηκε η έναρξη τροχαίων παραβάσεων. Πρόκειται για ανηλίκους που έκαναν κάποιο αδίκημα

συμπτωματικά χωρίς να έχουν αντικοινωνική συμπεριφορά (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία , 1987, Τεύχος 7).

β. Η Επιμέλεια γονέων ή κηδεμόνων, επιβάλλεται επίσης σε ανηλίκους που δεν έχουν αντικοινωνική συμπεριφορά όταν το δικαστήριο θέλει να επαυξήσει την προσοχή και την ευθλυνη των γονέων. Αυτό το αναμορφωτικό μέτρο έχει ποινικές συνέπειες για τους γονείς αν ο ανήλικος κάνει νέα αδικήματα. Στην Αθήνα εφαρμόζεται συχνότερα τα τελευταία χρόνια αλλά δεν έχει περάσει το 15 % (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία , 1987, Τεύχος 7).

γ. Η Επιμέλεια Υπηρεσίας Επιμελητών, επιβάλλεται όταν ο

ανήλικος παρουσιάζει αντικοινωνική συμπεριφορά ή αντι-μετοπίζει οικογενειακό πρόβλημα. Τα τελευταία χρόνια η εφαρμογή του μέτρου αυτού έπεσε κάτω από το 25 %, ενώ την περίοδο 1960 – 1970 επιβαλλόταν στο 45 – 50 % των ανηλίκων που είχαν τελέσει αδικήματα. Η άσκηση του αναμορφωτικού μέτρου της Επιμέλειας Υπηρεσίας Επιμελητών απαιτεί τακτική συνεργασία του Επιμελητή με τον ανήλικο και την οικογένεια του (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία , 1987, Τεύχος 7).

Οι επιμελητές των Δικαστηρίων Ανηλίκων οφείλουν να παρακολουθούν την εξάλιξη των ανηλίκων που τους έχουν επιβληθεί και τα δύο προηγούμενα

αναμορφωτικά μέτρα και να προτείνουν την άρση τους ή την μετατροπή τους ανάλογα με την καλή ή την κακή εξέλιξη τους. Οι συστάσεις του Κανονιστικού Διατάγματος 49/79, προς τους Επιμελητές των Δικαστηρίων Ανηλίκων για τη στάση τους απέναντι στους ανηλίκους και τις οικογένειες τους συμπίπτουν με τις αρχές της κοινωνικής εργασίας.

δ. Η εισαγωγή στα Ιδρύματα Αγωγής, επιβάλλεται σε ανηλίκους υποτρόπους με αντικοινωνική συμπεριφορά που δεν φοιτούν στο σχολείο, κάνουν φυγές από το σπίτι τους και που οι γονείς τους δηλώνουν αδυναμία να τους διαπαιδαγωγήσουν. Η στάση των γονέων παίζει αποφασιστικό ρόλο. Η εφαρμογή του μέτρου αυτού παρουσιάζει διακυμάνσεις. Την δετία 1981 – 1986 κυμαίνεται στο 1,5 – 3 %. Παλαιότερα εφαρμοζόταν πολύ συχνότερα. Την άρση ή την μετατροπή της εισαγωγής στο Ίδρυμα Αγωγής σαν επιεικέστερο αναμορφωτικό μέτρο, μετά από δοκιμαστική άδεια του ανηλίκου, την προτείνει ο διευθυντής του Ιδρύματος Αγωγής (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία, 1987, Τεύχος 7).

2. Ως θεραπευτικά μέτρα ο ποινικός κώδικας εννοεί την εισαγωγή σε θεραπευτικό ή άλλο κατάλληλο ίδρυμα και όχι άλλου είδους θεραπευτική αγωγή. Προϋποθέτει ιατρική γνωμάτευση από ειδικό γιατρό. Τα θεραπευτικά μέτρα

προορίζονται γι' αυτούς που πάσχουν από ψυχική νόσο ή εμφανίζουν πνευματική καθυστέρηση ή είναι επιληπτικοί ή αλκολικοί ή τυφλοί ή κωφάλαλοι. Δηλαδή για όλους εκείνους που δεν θα μπορούσαν να προσαρμοστούν στα Ιδρύματα Αγωγής και ο νόμος 2724/40 αποκλείει την εισαγωγή τους σ' αυτά. Τα θεραπευτικά μέτρα επιβάλλονται συνήθως σε ανήλικους με ψυχικές διαταραχές ή πνευματικά καθυστερημένους. Απ' ότι γνωρίζουμε τα θεραπευτικά μέτρα που επιβάλλονται στους ανηλικούς απ' όλα τα δικαστήρια της χώρας εκτελούνται στο **Δ.Π.Ν.Ν.Ν.Π.** και Δημόσια Ψυχιατρεία που όμως δεν έχουν κλινικές για εφήβους (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία , 1987, Τεύχος 7).

Στην Αθήνα η επιβολή των θεραπευτικών μέτρων είναι σπάνια. Δεν έχει φθάσει ποτέ το 1 %. Τα περισσότερα παιδιά και έφηβοι που τους έχουν επιβληθεί θεραπευτικά μέτρα ήταν ήδη σε **Δ.Π.Ν.Ν.Ν.Π.** όταν έκαναν το αδίκημα. Την άρση ή την μετατροπή των θεραπευτικών μέτρων σε αναμορφωτικά την προτείνει ο διευθυντής της Κλινικής όπου νοσηλεύεται (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία , 1987, Τεύχος 7).

Οι άρσεις και οι μετατροπές των αναμορφωτικών ή θεραπευτικών μέτρων γίνεται με απόφαση του δικαστηρίου που τα έχει επιβάλει. Το 1986 το Μονομελές Δικαστήριο Ανηλίκων Αθηνών έκανε 679 άρσεις και 33 μετατροπές αναμορφωτικών μέτρων. Αν τα αναμορφωτικά μέτρα δεν έχουν αρθεί με δικαστική απόφαση γρηγορότερα, αίρονται αυτοδικαίως με τη συμπλήρωση του 21^{ου} έτους της ηλικίας. Δηλαδή μπορεί να ισχύουν σε όλο το διάστημα της μετεφηβικής ηλικίας. Τα παιδιά και οι έφηβοι που

επιβάλλουν αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα τα Δικαστήρια Ανηλίκων ή τα κοινά Δικαστήρια, όταν συμβεί να συνεκδικάζονται με ενήλικες, χαρακτηρίζονται ως ποινικά ανεύθυνοι. Αντίθετα ποινικά υπεύθυνοι χαρακτηρίζονται οι ανήλικοι που τους επιβάλλονται ποινές (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία , 1987, Τεύχος 7).

Ο ποινικός σωφρονισμός κατά την επικρατέστερη αντίληψη είναι ποινή, επιβάλλεται μόνο σε εφήβους που είναι πολλές φορές υπότροποι και έχουν πολύ αντικοινωνική συμπεριφορά. Επιβάλλεται επίσης και σε εφήβους που δεν έχουν δείξει ποτέ συμπτώματα αντικοινωνικής συμπεριφοράς αλλά διέπραξαν ένα έγκλημα όπως η ληστεία, ο βιασμός, η ανθρωποκτονία (απο πρόθεση), μεγάλες κλοπές κ.α. Ο ποινικός Σωφρονισμός έχει ελάχιστο και μέγιστο όριο. Το ελάχιστο δεν μπορεί να είναι μικρότερο απο 6 μήνες και το μέγιστο μεγαλύτερο απο 20 χρόνια. Απο το 1972 μέχρι το 1980 ο ποινικός σωφρονισμός επιβαλλόταν σπανιότατα απο το Μονομελές Δικαστήριο Ανηλίκων. Το ποσοστό ήταν μικρότερο απο τη μονάδα. Απο 1981 και μετά αυξανόταν για να φτάσουν το 1986 στο 3,6 %. Αυτό δε σημαίνει ότι καταδικάστηκαν σε ποινικό σωφρονισμό 63 ανήλικοι. Η ποινή έχει επιβληθεί πολλές φορές στα ίδια πρόσωπα που είναι αριθμητικά λιγότερα. Το 1986 επιβλήθηκε ποινικός σωφρονισμός και απο το Τριμελές Δικαστήριο Ανηλίκων σε 5 ανηλικούς (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία , 1987, Τεύχος 7).

Οι πολλές αποφάσεις ποινικού σωφρονισμού δεν αθροίζονται αλλά συγχωνεύονται με δικαστική απόφαση. Απο τη συμπεριφορά του ίδιου του ανηλίκου θα εξαρτηθεί αν θα απολυθεί με το ελάχιστο όριο της ποινής ή θα εξαντλήσει το μέγιστο ή αν θα απολυθεί με

όρους πειν εξαντλήσει το υπόλοιπο της ποινής. Στο σωφρονιστικό κατάστημα της Κασαβετείας που είναι αγροτικό οι κρατούμενοι έχουν τη δυνατότητα να εργαστούν. Οι ημέρες της εργασίας υπολογίζονται διπλές και ο χρόνος κρατήσεως τους μειώνεται (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία , 1987, Τεύχος 7).

Φυλάκιση μπορεί να επιβληθεί σ' εκείνους που ενώ έκαναν το αδίκημα ως ανήλικοι, δικάζονται κατά την εφηβική τους ηλικία και το δικαστήριο κρίνει ότι δεν είναι σκόπιμο να επιβάλει ποινικό σωφρονισμό ή αναμορφωτικό μέτρο. Όλα τα χρόνια τα ποσοστά των φυλακίσεων που επέβαλε το Μονομελές Δικαστήριο Ανηλίκων στην Αθήνα ήταν μικρότερα απο τη μονάδα, μόνο το 1985 και 1986 πέρασαν το 1,5 %. Πρόκειται για φυλακίσεις ολίγων ημερών με αναστολή ή εξαγοράσιμες που επιβλήθηκαν σε συστηματικούς υποτρόπους τροχαίων παραβάσεων (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία , 1987, Τεύχος 7).

Χρηματικές ποινές δεν επιβάλλουν τα Δικαστήρια Ανηλίκων.

Τα αναμορφωτικά, τα θεραπευτικά μέτρα και οι ποινές αναγράφονται στο ποινικό μητρώο σύμφωνα με το νόμο του 1972. Εκδίδονται 3 ειδών πιστοποιητικά. Ο προηγούμενος νόμος του 1955 ήταν πιο προοδευτικός (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία , 1987, Τεύχος 7).

Η απόφαση των Δικαστηρίων Ανηλίκων προσαρμόζεται στη σημερινή κατάσταση του ανηλίκου εφ' όσον είναι καλύτερη από την εποχή που έκανε το αδίκημα. Όμως όποια και αν είναι η απόφαση, χάνει την αποτελεσματικότητάς αν επιβληθεί με μεγάλη καθυστέρηση όπως συμβαίνει τα τελευταία χρόνια στην Αθήνα και δεν έχει πια καμία απήχηση στον ίδιο τον ανήλικο και

στους γονείς του. Πιο σοβαρές είναι οι συνέπειες απο την καθυστέρηση της δίκης για τους υποδίκους που κρατούνται στο Σωφρονιστικό Κατάστημα του Κορυδαλλού το οποίο δε προσφέρει κίνητρα για απασχόληση και δε διαφέρει απο κοινή φυλακή.

Αυτά όλα αφορούν την καταστολή της εγκληματικότητας των ανηλίκων.

Την πρόληψη της εγκληματικότητας της ασκεί το Υπουργείο Δικαιοσύνης βασει του Α.Ν. 2724/40 «περί ιδρύσεως και λειτουργίας Αναμορφωτικών Ανηλίκων» με την οποία ιδρύθηκαν και οι Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων. Πρόκειται για ειδική πρόληψη για ανηλίκους 7 – 18 χρονών που έχουν αντικοινωνική συμπεριφορά ή διατρέχουν ηθικό κίνδυνο. Μ' αυτούς τους ανηλίκους ασχολείται η Υπηρεσία Επιμελητών Δικαστηρίων Ανηλίκων απο της συστάσεως της (Ν. 2793/54), ενώ οι Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων ασχολούνται έκτοτε με τους «ηθικά εγκαταλελειμμένους ανηλίκους». Τα όρια είναι σαφή. Η Υπηρεσία Επιμελητών Δικαστηρίων Ανηλίκων αναλαμβάνει περιπτώσεις ανηλίκων μετά απο κάποια αίτης συνήθως των γονέων. Σπάνια συγγενούς ή άλλης κοινωνικής υπηρεσίας ή του ίδιου του ανηλίκου. Οι περιπτώσεις της πρόληψης μειώνονται συνεχώς γιατί δεν αναφέρονται όπως άλλοτε προνομιακά περιστατικά και η κοινωνία έγινε πιο ανεκτική στις απαιτήσεις για ελευθερία και ανεξαρτησία των εφήβων. Αλλάζουν και οι αντιλήψεις περί της ηθικής των κοριτσιών. Απο το 90 – 100 αιτήσεις το χρόνο στην Αθήνα ένας αριθμός αποσύρεται απο τους ίδιους τους γονείς όταν περάσει η οικογενειακή κρίση και ο θυμός που τους ώθησε να υποβάλλουν την αίτηση. Οι γονείς που απευθύνονται στην Υπηρεσία Επιμελητών

παραπονιούνται για φυγές των παιδιών τους, διακοπή της φοίτησης στο σχολείο, εγκατάλειψη της εργασίας, ανεπιθύμητες σχέσεις, ανυπακοή, ασέβεια, σκηνές, αφαιρέσεις χρημάτων, υπερβολικές απαιτήσεις. Οι περισσότεροι ανήλικοι που απασχολούν τον τομέα της πρόληψης είναι κορίτσια εφηβικής ηλικίας 13 – 15 χρονών. Οι οικογένειες τους παρουσιάζουν συνήθως βαριά κοινωνική παθολογία. Οι σχέσεις των μελών της οικογένειας είναι κακές και σπάνια μπορούν να συνεργαστούν με την επιμελητή του Δικαστηρίου Ανηλίκων (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία , 1987, Τεύχος 7).

3. Τα αναμορφωτικά μέτρα που προβλέπει ο νόμος για την πρόληψη είναι η Επιμέλεια Υπηρεσίας Επιμελητών και η εισαγωγή στα Ιδρύματα Αγωγής. Η κοινωνική έρευνα και η πρόταση για το ενδεικνυόμενο αναμορφωτικό μέτρο γίνεται από Επιμελητή Δικαστηρίου Ανηλίκων. Ο Δικαστής Ανηλίκων γνωματεύει. Την απόφαση λαμβάνει το Υπουργείο Δικαιοσύνης και έχει δμηνη ισχύ. Μπορεί να παραταθεί πολλές φορές. Θεωρητικά μέχρι ότου ο ανήλικος γίνει 21 χρονών. Η εισαγωγή στα Ιδρύματα Αγωγής προτείνεται σπάνια και ακόμη σπανιότερα εγκρίνεται (Ζωή Λούτση, Κοινωνική Εργασία , 1987, Τεύχος 7).

Πρέπει, τέλος, να σημειωθεί κατά τον Η. Δασκαλάκη (Εκλογή, Δεκέμβριος 1979) ότι ο σκοτεινός αριθμός των εγκληματιών είναι πολύ μεγαλύτερος από τον σκοτεινό αριθμό της εγκληματικότητας. Εν όψει αυτών των δεδομένων το ερώτημα που προβάλλει είναι : Κι αν ακόμη υποθέσουμε ότι η μεταχείριση είναι αποτελεσματική και καταφέρνει να επανακοινωνικοποιήσει τους

εγκληματίες που ανακαλύπτονται, τι κοινωνική αξία θα έχει αυτή η ειδική πρόληψη αν το 90 % των εγκληματιών παραμένουν άγνωστοι και συνεπώς ανέγγιχτοι απο την μεταχείριση;

Το πρόβλημα δεν θα ήταν τόσο οξύ, αν δεν ήταν επιστημονικά διαπιστωμένο ότι η επισήμανση, απο το σύνολο των εγκληματιών, εκείνων που αναγνωρίζονται επίσημα σαν εγκληματίες δεν γίνεται τυχαία, αλλά με μια διαδικασία επιλογών και φιλτραρίσματος, στο επίπεδο της αστυνομίας και των δικαστηρίων, μεξύ των κοινωνικών ομάδων, οι οποίες διατελούν σε καταστάσεις που ανταποκρίνονται σε στερεότυπα επικινδυνότητας π.χ. κοινωνική τάξη, ηλικία κλπ. Στα πλαίσια της εγκληματικότητας το πνεύμα προστασίας του εφήβου που διέπει το όλο σύστημα αντιμετώπισης της θα οδηγήσει τους αρμόδιους για την μεταχείριση του ανηλίκου να αποφασίσουν την ιδρυματική αγωγή αυτού όταν υπάρχουν καταστάσεις όπως διαλυμένη οικογένεια, ποινικό μητρώο γονέων κλπ., που στα μάτια του κρίνοντας καθιστούν πιο απαραίτητα την παροχή προστασίας. Ανεξάρτητα όμως απο την πρόθεση του κρίνοντος, η επιλογή που έκανε αντικειμενικά συνιστά μια πράξη στιγμιστική για τον ανήλικο (Η. Δασκαλάκη Εκλογή, Δεκέμβριος 1979).

Τελικά, είτε δε τιμωρήσει, είτε σε προστατευτική αγωγή υποβληθεί ο ανήλικος, τα πράγματα δε διαφέρουν στην ουσία τους. Κάτω απο τις φαινομενικές διαφορές στους τρόπους αντιμετώπισης του βρίσκονται οι ίδιοι μηχανισμοί κοινωνικής απόρριψης, τους οποίους δεν μπορεί να κρύψει ο ευφημισμός των χρησιμοποιούμενων όρων (Η. Δασκαλάκη Εκλογή, Δεκέμβριος 1979).

4.1.2 Αστυνομία Ανηλίκων

Ιδρύθηκε με το Π.Δ. 95/9-4-87 που ανήκει στην Υποδιεύθυνση Δημόσιας Ασφάλειας και έχει ως αποστολή :

- α) Την μεταχείριση (κράτηση, μεταγωγή κ.λ.π.) των ανήλικων παραβατών κατά τη διάρκεια παραμονής τους στις Αστυνομικές Υπηρεσίες.
- β) Τη συνεργασία με συναρμόδιους φορείς για την πρόληψη και καταστολή της παραβατικότητας των ανηλίκων.
- γ) Την μελέτη των κοινωνικών αιτίων των αδικημάτων που διαπράττονται απο ανηλίκους και
- δ) Την επεξεργασία στατιστικών στοιχείων που αφορούν την παιδική και εφηβική παραβατικότητα.

Στο Π.Δ. 95 αναφέρεται επίσης ότι οι ανήλικοι κρατούνται σε ιδιαίτερο κρατητήριο απο τις Αστυνομικές αρχές και ότι το Τμήμα στελεχώνεται κατά προτίμηση με προσωπικό που κατέχει ειδικές γνώσεις και εμπειρία για τους ανηλίκους.

Στην Υποθέθυνση Δημόσιας Ασφάλειας ιδρύεται Τμήμα Ανηλίκων, που λαμβάνει τον αριθμό 3 και έχει ως αποστολή :

- i. Τη μεταχείριση (κράτηση, μεταγωγή κ.λ.π.) των ποινικών παραβατών ανηλίκων κατά τη διάρκεια παραμονής τους στις Αστυνομικές Υπηρεσίες, σε συνεργασία με τις δικαστικές αρχές ανηλίκων

- ii. Τη συνεργασία με τους συναρμόδιους φορείς, για την πρόληψη και καταστολή της εγκληματικότητας ανηλίκων
- iii. Τη μελέτη των κοινωνικών αιτιών των εγκλημάτων που διαπράττονται από τους ανηλίκους
- iv. Την επεξεργασία στατιστικών στοιχείων της εγκληματικότητας των ανηλίκων

Οι ανήλικοι δεν ασφαλίζονται με χειροπαίδες κατά τη μεταγωγή τους εκτός αν κρίνονται ως εξαιρετικά ύποπτοι απόδρασης. Οι συνοδοί των ανηλίκων φέρουν πολιτική περιβολή εφόσον τούτο είναι δυνατό. Οι ανήλικοι κρατούνται σε ιδιαίτερο κρατήριο.

Στο Τμήμα ανηλίκων τοποθετείται, κατά προτίμηση, προσωπική, που κατέχει ειδικές γνώσεις και εμπειρία για τους ανηλίκους.

4.2 ΦΟΡΕΙΣ

α. Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων

Στο τμήμα αυτό του κεφαλαίου θα γίνει αναφορά στην Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων, Αναμορφωτικά Καταστήματα, Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων και στα Σωφρονιστικά Καταστήματα.

Οι Υπηρεσίες Επιμελητών Ανηλίκων ιδρύθηκαν με το Ν. 2793/1954 – περί οργανώσεως παρά τοις δικαστηρίοις Ανηλίκων Υπηρεσίες Επιμελητών Ανηλίκων – ο οποίος τροποποιήθηκε με το ν.ομο 378/1976 έτσι όπως εξακολουθεί να ισχύει μέχρι σήμερα.

Η Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων είναι μια ειδική υπηρεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης που εδρεύει στα κατά τόπους Πρωτοδικεία σε ανεξάρτητα τμήματα ή γραφεία. Εποπτεύεται από το οικείο Δικαστή Ανηλίκων και στοχεύει – συμβάλλει στην πρόληψη και καταστολή της παραβατικότητας των ανηλίκων, στηριζόμενοι στην δυνατότητα εξέλιξης του κάθε ατόμου και ειδικότερα του παιδιού και στην ανάγκη για ιδιαίτερη μεταχείριση των ανηλίκων παραβατών από ειδικευμένο προσωπικό, τους Επιμελητές Ανηλίκων (Πτυχιακή Εργασία, 1990).

Οι Επιμελητές Ανηλίκων προσλαμβάνονται έπειτα από σχετικό διαγωνισμό και οι προϋποθέσεις συμμετοχής είναι ηλικία 25 – 35 ετών και πτυχίο Νομικής ή Φιλοσοφικής ή Παντείου Α.Σ.Π.Ε. ή Παιδαγωγικής Ακαδημίας ή Κοινωνικών Λειτουργών ή άλλης ισότιμης σχολής (Πτυχιακή Εργασία, 1990)

Η εργασία αυτή περιλαμβάνει δύο μεγάλους τομείς που αφορούν τους ανηλικούς με αντικοινωνική συμπεριφορά. Οι δύο αυτοί τομείς είναι η πρόληψη και η καταστολή.

Στην πρώτη περίπτωση ανήκουν οι έφηβοι – νέοι που τελούν όπως συνηθίζεται να λέγεται σε «ηθικό κίνδυνο». Δεν έχουν διαπράξει αδικήματα αλλά ήδη έχουν αρχίσει να εκδηλώνουν αντικοινωνική συμπεριφορά όπως πχ. αδικαιολόγητες απουσίες από το σχολείο, άρνηση για εργασία, εγκατάλειψη οικογένειας, κακές

συναναστροφές, κακές σχέσεις με το περιβάλλον, έλλειψη προσαρμογής γενικότερα.

Σ' αυτή την περίπτωση επιλαμβάνεται η Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων έπειτα απο αίτηση του άμεσα ενδιαφερόμενου ανηλίκου είτε των γονέων του είτε ενός συγγενικού ή φιλικού προσώπου του περιβάλλοντος του ανηλίκου ή καποιας Κοινωνικής Υπηρεσίας ή της Αστυνομίας προς τον Δικαστή Ανηλίκων. Εργασία στον τομέα της πρόληψης καθιερώθηκε με το νόμο 2724/1940, όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο (Σπινέλλη – Τρωιάννου, 1987), (Πτυχιακή Εργασία, 1990).

Στον τομέα της καταστολής ο ανήλικος έχει ήδη διαπράξει ένα αδίκημα και παραπέμπεται σε δίκη. Πρόκειται να εμφανιστεί στο Δικαστήριο Ανηλίκων έστω και για την τέλεση ενός απλού πταίσματος.

Και στις δύο περιπτώσεις, δηλαδή και στον τομέα της πρόληψης και στον τομέα της καταστολής, διενεργείται κοινωνική έρευνα απο τους Επιμελητές Ανηλίκων, ώστε σε συνεργασία με τον Δικαστή Ανηλίκων να ληφθούν τα πιο κατάλληλα αναμορφωτικά μέτρα για την κάθε περίπτωση ανηλίκου (Πτυχιακή Εργασία, 1990).

Η κοινωνική έρευνα περιλαμβάνει δύο στάδια, των οποίων ο διαχωρισμός στην πράξη δεν είναι εμφανής. Αρχικά γίνεται η συγκέντρωση των στοιχείων που αφορούν την περίπτωση του ανηλίκου μέσα απο την συνεργασία του Επιμελητή με τον ανήλικο, τους γονείς του και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον του αν κριθεί σκόπιμο, όπως τον δάσκαλο, τον εργοδότη, κάποια άλλη Κοινωνική Υπηρεσία που έχει ήδη ασχοληθεί με τον ανήλικο και γενικότερα όπου υπάρχει η δυνατότητα συλλογής χρήσιμων

στοιχείων που θα βοηθήσουν στην κατανόηση των προβλημάτων του ανηλίκου και της οικογένειάς του, ώστε να προχωρήσει η κοινωνική έρευνα στο δεύτερο στάδιο που είναι το διαγνωστικό. Κατά το στάδιο αυτό γίνεται η επεξεργασία των στοιχείων που συλλέχθηκαν με σκοπό να παρουσιαστεί κατά το δυνατόν αντικειμενικότερα η διάγνωση του προβλήματος, που θα επιτρέψει στη συνέχεια τη σωστότερη κατά το δυνατόν θεραπευτική αντιμετώπιση του στα πλαίσια της άσκησης των αναμορφωτικών μέτρων (Πτυχιακή Εργασία, 1990).

Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία κατά το άρθρο 5 του Ν. 378/76 και το άρθρο 16 του Π.Δ. 49/79 καθιερώνεται το απόρρητο των εκθέσεων που συντάσσονται από τους Επιμελητές (δεν αποτελούν στοιχεία της δικογραφίας) και απαγορεύεται η εξέταση των Επιμελητών Ανηλίκων από διακστική αρχή για θέματα που αφορούν τον ανήλικο και την οικογένεια του και περιήλθε σε γνώση τους λόγω της ιδιότητας τους αυτής (Πτυχιακή Εργασία, 1990).

Στα πλαίσια της μίας στενής συνεργασίας του Επιμελητή Ανηλίκων με τον ανήλικο και το περιβάλλον του γίνεται προσπάθεια να καταστωθεί πρόγραμμα που αποβλέπει στην εξεύρεση λύσης των προβλημάτων. Τα προβλήματα του ανηλίκου είναι και προβλήματα της οικογένειάς του, γι' αυτό και είναι σημαντική η συμβολή του Επιμελητή στην αποκατάσταση των διαταραγμένων ενδοοικογενειακών σχέσεων (Πτυχιακή Εργασία, 1990).

Οι βασικές αρχές που πρέπει να διέπουν τη σχέση του Επιμελητή Ανηλίκων με τον ανήλικο και το περιβάλλον του είναι : ο σεβασμός του ατόμου και της προσωπικότητάς του, η αναγνώριση των δικαιωμάτων του σαν μέλους της κοινωνίας, η εξακρίβωση των

αναγκών του, η τήρηση της μυστικότητας, η περοχή βοήθειας χωρίς να μειώνεται ηθικά αυτός που τη δέχεται, η εξακρίβωση των λόγων και των κινήτρων συμπεριφοράς που προκαλούν το πρόβλημα. Κύριο μέλημα του Επιμελητή πρέπει να είναι η κινητοποίηση του ανηλίκου για την επίλυση του προβλήματος του ενθαρρύνοντας τον ν' αναπτύξει τις οικανότητες του και να αναλάβει τις ευθύνες του. Δηλαδή να έχει απόλυτη συμμετοχή στην προσπάθεια αναμόρφωσης του.

Όπως γίνεται σαφές, η ουσιαστική εργασία των Επιμελητών Ανηλίκων στα πλαίσια της άσκησης του αναμορφωτικού μέτρου της Επιμέλειας είναι κοινωνική και βασίζεται στις αρχές και τις μεθόδους της κοινωνικής εργασίας κατά περίπτωση και χρειάζεται γνώσεις ψυχολογίας, κοινωνιολογίας και κοινωνικής εργασίας.

Στη σημερινή όμως λειτουργική δομή της Υπηρεσίας επισημαίνονται δυσκολίες όσον αφορά την αποτελεσματικότητα του έργου των Επιμελητών (Πτυχειακή Εργασία, 1990).

Ο χρόνος των δύο εβδομάδων δεν επαρκεί, για να κάνει ο Επιμελητής Ανηλίκων την κοινωνική έρευνα σχετικά με τον ανήλικο και να έχει άποψη ξια την μεταχείριση του με μια ή το πολύ δυο επαφές μαζί του και την οικογένεια του. Ούτε θα πρέπει ίσως να εξαρτάται η ποινική μεταχείριση του ανηλίκου απο την άποψη που διαμόρφωσε για την περίπτωση του ένας Επιμελητής .

Στις προηγμένες Ευρωπαϊκές χώρες που διαθέτουν μακρόχρονη πείρα στα θέματα αυτά, έχουν καθιερώσει τον συλλογικό τ'ροπο δουλειάς. Συγκεκριμένα, ο ανήλικος εξετάζεται απο επιστημονική ομάδα της Υπηρεσίας, που αποτελείται απο ψυχολόγους, ψυχιάτρους και Επιμελητές Ανηλίκων που αποφοιτούν

απο ειδική σχολή και ασχολούνται μαζί τους τουλάχιστο τρεις μήνες πριν απο τη δίκη του στο Δικαστήριο Ανηλίκων. Έτσι το διαγνωστικό μέρος της δουλειάς και το θεραπευτικό στη συνέχεια προσφέρουν μεγαλύτερες εγγυήσεις για σωστότερη αντιμετώπιση (Πτυχειακή Εργασία, 1990).

Πιστεύουμε ότι θα ήταν πιο βοηθητικό, οι Υπηρεσίες Επιμελητών να λειτουργούν σε χώρο ανεξάρτητο και μακριά απο τον χώρο των Δικαστηρίων, τον οποίο οι ανήλικοι βλέπουν με φοβία και επιφύλαξη σαν φορέα εξουσίας. Έτσι διευκολύνεται και η σχέση του Επιμελητή με τους ανηλίκους, γιατί δε συνδέεται άμεσα και αποτελεσματικά η εργασία τους εξαιτίας της συγκεκριμένης αντικοινωνικής πράξης που τους οδήγησε στο δικαστήριο.

Τέλος, είναι ανάγκη να εκσυγχρονισθεί το γραφειοκρατικό σύστημα της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων με την οργάνωση κάποιας γραμματείας έτσι ώστε να σφήνει απερίσπαστους τους Επιμελητές να ασχολούνται με την κυρίως εργασία τους (Κ. Σαμουρίδου, 1986), (Πτυχειακή Εργασία, 1990).

β Αναμορφωτικά Καταστήματα (Ιδρύματα Αγωγής)

Το Υπουργείο Δικαιοσύνης μετά απο γνωμάτευση του Δικαστηρίου Ανηλίκων, στην οποία προβαίνει κατόπιν ειδικής έρευνας των συνθηκών που επιβάλλουν την ενέργεια αυτή (είτε

αυτεπάγγελα, είτε μετά απο έκθεση Εισαγγελέα ή των Αστυνομικών Αρχών ή της Εταιρείας Προστασίας νηλίκων, είτε κατόπιν αίτησης των γονέων κηδεμόνων ή Φιλανθρωπικών Σωματίων, είτε παραγγελία του Υπουργείου Δικαιοσύνης), αποφασίζει την εισαγωγή ανηλίκων στα Αναμορφωτικά Καταστήματα.

Στα Αναμορφωτικά Καταστήματα εισάγονται οι ανήλικοι ηλικίας 7 – 17 ετών, οι οποίοι : α) λόγω κακών έξεων ή άλλων λόγων, δίνουν αποδείξεις ηθικής παρεκτροπής ανεξάρτητα απο την τέλεση αξιόποινης πράξης και β) διέπραξαν αξιόποινη πράξη.

Η τοποθέτηση του ανηλίκου σε Αναμορφωτικά Καταστήματα προϋποθέτει κατά κανόνα να έχουν προηγουμένως εφαρμοστεί άλλα αναμορφωτικά μέτρα, ώστε να αποτελεί την τελευταία βαθμίδα κλιμάκωσης τους (Πτυχιακή Εργασία, 1990).

Σε Ιδρύματα Αγωγής δεν εισάγονται :

- α. Αυτοί που συμπλήρωσαν το 18^ο έτος της ηλικίας τους
- β. Οι ανάπηροι σωματικός ή ψυχικός, σε βαθμό που να παρεμποδίζε- ται το έργο της αναμόρφωσης
- γ. Οι πάσχοντες απο μεταδοτική νόσο.

Το έργο της αναμόρφωσης αρχίζει με την διαπίστωση της προσωπικότητας του ανηλίκου (με την σύνταξη ψυχολογικού δελτίου που καταρτίζεται απο τον Διευθυντή και ενημώνεται κάθε εξάμηνο) και πραγματοποιείται με τη φυσική αγωγή και πειθαρχία μέσω του σχολείου, της καλλιέργειας ηθικό-θρησκευτικών και κοινωνικών ιδεωδών και μέσω της εργασίας και επαγγελματικής κατάρτισης (Πτυχιακή Εργασία, 1990).

Η στοιχειώδης εκπαίδευση είναι υποχρεωτική και ενεργείται κατά το εγκεκριμένο πρόγραμμα των Δημοσίων Σχολείων.

Η απόλυση από το Αναμορφωτικό Κατάστημα διατάσσεται είτε από τον Υπουργό Δικαιοσύνης είτε από τον Δικαστή Ανηλίκων. Ο ανήλικος παρακολουθείται και μετά την απόλυση του από τον Επιμελητή Ανηλίκων (Σπινέλλη – Τρωιάννου, 1987), (Πτυχιακή Εργασία, 1990).

Αν και ο Ποινικός Κώδικας αναφέρεται στην εισαγωγή σε «κατάλληλο» ίδρυμα, στην πράξη δεν παρέχεται ευχέρεια επιλογής γιατί στη χώρα μας ο τύπος των Ιδρυμάτων είναι ενιαίος και η διάκριση τους αναφέρεται μόνο σε φύλο και ηλικία. Η δυνατότητα δε εκτελέσεως της εισαγωγής σε Ίδρυμα περιορίζεται στα υπάρχοντα σε 3 κρατικά. Σ' αυτά επικρατεί το κοινοβιακό σύστημα που δεν θεωρείται κατά τις σύγχρονες αντιλήψεις το καλύτερο από άποψη μεταχείρισης (Πτυχιακή Εργασία, 1990).

Τα καθορισμένα από το νόμο ιδρύματα που εκτελούνται οι αποφάσεις εισαγωγής (διοικητικές και δηκαστικές) είναι κρατικά και υπάγονται στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Στην Ελλάδα λειτουργούν τα εξής :

- 1) Στον Κορυδαλλό τα δύο (αρχικά) Ιδρύματα Αγωγής αρρένων : α. Στοιχειώδους β. Επαγγελματικής εκπαίδευσης , που συγχωνεύτηκαν σε ένα.
- 2) Στο Βόλο: Ίδρυμα Αγωγής στοιχειώδους εκπαίδευσης αρρένων και
- 3) Στο Χολαργό, το Ίδρυμα Αγωγής Θηλέων (μετά από συγχώνευση των Ιδρύματα Αγωγής Στοιχειώδους και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης) (Πτυχιακή Εργασία, 1990).

γ. Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων

Οι Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων δημιουργήθηκαν για την υποβοήθηση του έργου της Πολιτείας σε σχέση με την προστασία της νεότητας, παραβατικής και σε ηθικό κίνδυνο.

Η διάρθρωση τους είναι απλή και αποτελείται από το διοικητικό συμβούλιο και τέσσερα τμήματα. Με την νεότερη νομοθετική ρύθμιση για την Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων περιορίστηκαν οι αρχικές αρμοδιότητες των Εταιρειών Προστασίας Ανηλίκων, παρέχεται όμως σ' αυτές η δυνατότητα να αναπτύξουν δραστηριότητα μέσα σε ευρύτερα πλαίσια, αφού αποστολή τους είναι η μέριμνα και η φροντίδα των ανηλίκων εκείνων, που εμφανίζουν τάσεις για αντικοινωνικές εκδηλώσεις ή βρίσκονται σε ηθικό κίνδυνο, επειδή διαβιούν κάτω από ανώμαλες οικογενειακές συνθήκες και πλημμελή επίβλεψη.

Τα κριτήρια αυτά ιδίως του ηθικού κινδύνου (στοιχείου καθοριστικού για την πρόληψη) είναι κοινά ως προς τη δραστηριότητα των δυο από τους φορείς της ακολουθούμενης πολιτικής στη μεταχείριση των ανηλίκων. Δηλαδή τόσο οι Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων και η Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων κινούνται στα ίδια πλαίσια αρμοδιότητας με συνέπεια να δημιουργείται συγκίνηση στα όρια του διαχωρισμού τους.

Αρχικά ο νόμος ανέθετε την άσκηση του μέτρου στους Επιμελητές που ανήκαν τότε στις Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων

αλλά είναι γνωστό ότι μετά τη σύσταση και λειτουργία της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων το 1954 η ευθύνη για άσκηση του μετατέθηκε στη δημόσια αυτή υπηρεσία. Επομένως το σημείο στην αρχή της διάταξης, που αναφέρεται στις Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων και στα Ιδρύματα, έχει τελείως ατονήσει και απο καιρό έχει περιέλθει σε αρχηστία (Παπάζογλου, 1987), (Πτυχιακή Εργασία, 1990)

δ. Σωφρονιστικά Καταστήματα

Οι έφηβοι υποβάλλονται κατ' αρχήν σε αναμορφωτικά μέτρα ή θεραπευτικά, αν τέλεσαν αξιόποινη πράξη και μόνο σε περίπτωση που ο Δικαστής Ανηλίκων θεωρήσει τα παραπάνω ως ανεπαρκή, επιβάλλει τον περιορισμό σε Σωφρονιστικό Κατάστημα.

Ο ποινικός σωφρονισμός είναι η αυστηρότερη μορφή μεταχείρισης ανηλίκων άνω των 13 ετών. Για να επιβληθεί, πρέπει να αποδειχθεί ότι συντρέχουν οι όροι του αξιόποινου, το καταλογιστό του εφήβου, η υπαιτιότητά του. Κατά τη νομολογία του Δικαστή Ανηλίκων η «ιδιόρρυθμη» αυτή ποινή επιβάλλεται σε λίγες περιπτώσεις και μόνο στους υποτρόπους και τους αποδεδηγμένα δυσανάγωγους εφήβους, με διαμορφωμένη επικίνδυνη συμπεριφορά και εκδήλωση αντίστοιχης προσωπικότητας. Δεν είναι σκόπιμη η επιβολή σωφρονιστικού περιορισμού σε πρωτοεμφανιζόμενο στο δικαστήριο έφηβο και για σοβαρή ακόμα πράξη, που απο την κοινωνική έρευνα χαρακτηρίζεται

ως περιστασιακή εκδήλωση και όχι έκφραση επικίνδυνης προσωπικότητας.

Κατά την τελευταία 7ετία παρατηρείται μια τάση αύξησης του αριθμού των ανηλίκων που περιορίζονται στα Σωφρονιστικά Καταστήματα. Απο πληρέστερα αλλά λίγο παλιότερα στοιχεία συνάγεται ότι στο σύνολο των 85 ανηλίκων που ήταν περιορισμένοι, τρία ήταν κορίτσια, γεγονός που εξηγεί το ότι τα Σωφρονιστικά Καταστήματα στη χώρα μας είναι μόνο για αγόρια. Συγκεκριμένα λειτουργούν μόνο δύο : το ένα στην Αθήνα (Σωφρονιστικό Κατάστημα Κορυδαλλού) και το άλλο στο Βόλο (Αγροτικό Σωφρονιστικό Κατάστημα Κασσαβέτειας). Το πρώτο βρίσκεται στα ίδια κτίρια (με κοινή είσοδο αλλά δε ξεχωριστή πτέρυγα) με τις φυλακές. Επίσης δεν χρησιμοποιείται μόνο για ανηλίκους 13 – 17 ετών που έχουν καταδικαστεί στην ιδιόζουσα ποινή του σωφρονιστικού περιορισμού, αλλά και για μετεφήβους καταδικασμένους σε φυλάκιση (Πτυχιακή Εργασία, 1990).

Αν ο κρατούμενος σε Σωφρονιστικά Καταστήματα διαπράξει αξιόποινη πράξη πριν συμπληρώσει το 17^ο έτος της ηλικίας του, το δικαστήριο επαυξάνει το ελάχιστο και το μέγιστο όριο παραμονής του ανηλίκου στο κατάστημα, που τα είχε καθορίσει στην πραγματικότητα στην προηγούμενη απόδοση του.

Το Δικαστήριο μπορεί με πρόταση της διεύθυνσης του Σωφρονιστικού Καταστήματος ή του εισαγγελέα να απολύσει υπό όρο τον καταδικασμένο με σκοπό τη δοκιμασία του, λόγω της καλής του διαγωγής (χωρίς να εξαλείφεται το υπόλοιπο), μέχρι της πλήρους συμπλήρωσεως του χρόνου της ποινής που επιβλήθηκε (Πτυχιακή Εργασία, 1990).

Η εξέταση της συμπεριφοράς του εφήβου που καταδικάστηκε είναι απαραίτητα. Κατά τον χρόνο της δοκιμασίας η συμπεριφορά επιβλέπεται συστηματικά απο τα ταγμένα για το σκοπό αυτό κρατικά όργανα, που είναι οι κοινωνικοί λειτουργοί του Σωφρονιστικού Καταστήματος, εφόσον ο ανήλικος και η οικογένεια του κατοικούν στην περιφέρεια του καταστήματος και ο Επιμελητής Ανηλίκων, εφόσον το Σωφρονιστικό Κατάστημα βρίσκεται σε άλλη περιφέρεια (Σπινέλλη – Τρωιάννου, 1987) (Πτυχειακή Εργασία, 1990).

-Πρόληψη

Με τον όρο πρόληψη εννοούμε ένα ευρύτερο φάσμα παρεμβατικών, μυντικών και τιμωρητικών μηχανισμών που έχουν σαν στόχο την αποτροπή απο το έγκλημα και γενικά τον περιορισμό της παραβατικότητας.

Πολλοί σύγχρονοι εγκληματολόγοι μιλούν για άμεση σχέση και συνάφεια των όρων πρόληψη εγκλημάτων και κοινωνικός έλεγχος ώστε οι φορείς και οι μηχανισμοί του Κοινωνικού ελέγχου (πχ. Σχολείο, οικογένεια, εκπαίδευση, ποινικό Δίκαιο κ.λ.π.) να συνδέονται άμεσα με τον όρο πρόληψη. Μ' αυτή τη σκέψη η πρόληψη μπορεί να διακριθεί στην "ποινική" ή "νομική" στον βαθμό που γίνεται πράξη με τον χειρισμό του όλου συστήματος της ποινικής Δικαιοσύνης και σε κοινωνική ή εξωποινική. Η τελευταία περιλαμβάνει δύο επιμέρους κατηγορίες την κοινωνικοψυχολογική πρόληψη που λαμβάνει την εσωτερικευση κανόνων, προτύπων συμπεριφοράς, συνηθειών κ.λ.π. και στην περιβαλλοντική πρόληψη

που επιδιώκει την βελτίωση του περιγυρου που συνθέτουν πρωτογενείς ομάδες όπως η οικογένεια, το έμψυχο και άψυχο υλικό της περιοχής της κατοικίας, της εργασίας, της εκπαίδευσης του ατόμου.

Μα άλλα λόγια θα μπορούσαμε να διακρίνουμε την πρόληψη της παραβατικότητας των ανηλίκων σε δύο κατηγορίες :

α. την άμεση ή Ειδική πρόληψη που αφορά την αντιμετώπιση περοπτώσεων ανηλίκων οι οποίοι βρίσκονται σε ηθικό κίνδυνο και απαιτείται λήψη συγκεκριμένων μέτρων (διοικητικών – δικαστικών) για την προστασία τους και

β. την έμμεση ή Γενική, που αφορά τα γενικότερα μέτρα και προγράμματα που πρέπει να προωθηθούν ώστε να μειωθούν οι επιδράσεις αρνητικών παραγόντων (οικονομικών, κοινωνικών, οικογενειακών, εκπαιδευτικών κ.λ.π.) που είναι υπεύθυνοι για τη δημιουργία ανηλίκων τελούντων σε ηθικό κίνδυνο και γενικά στην εμφάνιση παραβατικότητας.

Έτσι λοιπόν γίνεται καθαρό ότι η πρόληψη υης παιδικής και εφηβικής παραβατικότητας είναι μια πολύπλοκη όσο και αποτελεσματική διαδικασία. Αποτελεσματική στο σημείο που α) προλαβαίνει χειρότερη εξέλιξη των παιδιών που ήδη έχουν δώσει ενδείξεις αντικοινωνικής συμπεριφοράς, β) θεραπεύει τους παράγοντες (ατομικούς και κοινωνικούς) που οδηγούν τους νέους σ' αυτή και γ) προγραμματίζει μελλοντικούς στόχους και εξελίξεις για την προστασία της νεότητας απο κάθε λογής κινδύνους.

Η Ελληνική Πολιτεία διαχωρίζει τις έννοιες της πρόληψης και καταστολής με την αιτιολογική έκθεση του α.ν. 2724/1940 (ΦΕΚ Α' 449), όπου ορίζεται ότι τα Αναμορφωτικά Καταστήματα

προορίζονται "για τους έχοντας ανάγκη βελτιώσεως ανηλίκους οι οποίοι παρέσχον σοβαράς ενδείξεις ηθικού κινδύνου ή ηθικής παρεκτροπής". Έτσι γίνεται σαφής διάκριση μεταξύ των ανηλίκων που δίνουν σαφή δείγματα τάσης προς αντικοινωνική συμπεριφορά και εκείνων που λόγω διαφόρων κοινωνικών προνοιακής μέριμνας. Οι τελευταίοι απλώς γίνονται αντικείμενα μέριμνας οργανώσεων και υπηρεσιών κοινωνικής προνοίας.

Πέρα απο την αιτιολ. Έκθεση που αναφέρθηκε, δεν βρίσκουμε αλλού στην ελληνική Νομοθεσία σαφή διατύπωση της έννοιας της πρόληψης.

Στην Ερμηνευτική Εγκύκλιο του Υπουργείου Δικαιοσύνης 73/1953 Ν.2330/21-3-53 (ΦΕΚ Α' 69) όμως, βρίσκουμε τις αρχές της εγκληματοπροληπτικής πολιτικής για την οποία είναι αρμόδιος ο Δικαστής Ανηλίκων και τις δραστηριότητες του επί της προλήψεως.

Η αντιμετώπιση της "ηθικής αρεκτροπής" των ανηλίκων (πρόληψη) μέσω της διοικητικής οδού (Απόφαση του Υπουργείου Δικαιοσύνης) και των Ειδικών Νόμων περιλαμβάνει 4 φάσεις : (διάγραμμα 1) Στην πρώτη αναφέρεται η αίτηση γονέων ή κηδεμόνων, ή η Έκθεση του Εισαγγελέα της Αστυνομίας, της ΕΠΑ, ή η παραγγελία του Υπουργείου Δικαιοσύνης που κάνει γνωστή την περίπτωση του ευρισκόμενου σε ηθικό κίνδυνο ανηλίκου στον αρμόδιο Δικαστή ο οποίος διατάσσει ή γνωμετεύει Υπουργική Έρευνα απο την Υπηρεσία Επιμελητών. Στην δεύτερη φάση γίνεται η Κοινωνική Έρευνα απο τον υπεύθυνο Επιμελητή Ανηλικών και η αντίστοιχη πρόταση. Η Τρίτη φάση περιλαμβάνει την λήψη του αναμορφωτικού μέτρου της θέσης του ανηλίκου υπό την Υπεύθυνη Επιμέλεια (διοικητική) της Υπηρεσίας Επιμελητών ή την Εισαγωγή

του ανηλίκου σε Ίδρυμα Αγωγής (διοικητική). Η διαδικασία της πρόληψης ολοκληρώνεται με την 4^η φάση δηλαδή είτε την άρση του μέτρου της επιμέλειας είτε της οριστικής απόλυσης του ανηλίκου απο τον Αναμορφωτικό Κατάστημα αφού προηγηθεί η χορήγηση δοκιμαστικών αδειών.

Η αντιμετώπιση της παραβατικότητας των ανηλίκων (καταστολή), μέσω της Διοικητικής Οδού (Π.Κ.) ακολουθεί κα αυτή 4 φάσεις (διάγραμμα 2):

Στην πρώτη φάση περιλαμβάνεται η Μήνυση – Έγκληση στον ανήλικο απο την Εισαγγελία ή την Αστυνομία και ο ορισμός τακτικής δικασίμου στο Δικαστήριο Ανηλίκων.

Στη δεύτερη φάση ακολουθεί η ακροαματική διαδικασία κατά την οποία λαμβάνεται σοβαρά υπ' όψη η Κοινωνική Έρευνα που συντάσσει για τον ανήλικο ο υπεύθυνος Επιμελητής.

Η τρίτη φάση περιλαμβάνει την επιβολή απο τον Δικαστή στον ανήλικο είτε Αναμορφωτικών μέτρων (επίπληξη, επιμέλεια γονέων, επιμέλεια Υπηρ.Επιμελητών, Εισαγωγή σε Ίδρυμα Αγωγής), είτε Θεραπευτικών μέτρων, ή Ποινικού Σωφρονισμού. Και η 4^η φάση έχει να κάνει με την οριστική απόλυση του ανηλίκου απο το Ίδρυμα Αγωγής ή απο το Σωφρονιστικό Κατάστημα ή με την άρση των επιβληθέντων αναμορφωτικών ή θεραπευτικών μέτρων.

Παρατηρούμε ότι η αντιμετώπιση των κινδύνων της παραπτωματικότητας των ανηλίκων γίνεται με δύο τρόπους :α. δια της διαδικαστικής οδού οπότε η Υπηρεσία επιβάλλει το σχετικό μέτρο και β. δια της διοικητικής οδού οπότε η Υ.Ε. επιλαμβάνεται των περιπτώσεων μετά απο απόφαση του Υπ. Δικαιοσύνης.

Κατά τον δεύτερο τρόπο αποφασιστική αρμοδιότητα για τη λήψη του μέτρου της εισαγωγής ανηλίκου σε αναμορφωτικό Κατάστημα έχει το Υπ. Δικαιοσύνης. Ο Δικαστής Ανηλίκων αποβάλλει την Δικαστική εξουσία και παίζει τον ρόλο απλώς του γνωμοδοτικού οργάνου. Αντίθετα σε περιπτώσεις καταστολής ο Δικαστής είναι αυτός που επιβάλλει τα αναμορφωτικά μέτρα κατόπιν της ακροαματικής διαδικασίας που διεξάγει. Εδώ παρατηρείται μια ασυνέπεια στο γράμμα του νόμου. Ενώ δηλαδή για την άρση του μέτρου της Εισαγωγής σε Ίδρυμα Αγωγής όταν αυτό έχει επιβληθεί από το Δικαστή (καταστολή) απαιτείται νέα απόφαση του επιβάλλοντος το μέτρο δικαστηρίου, πολλές φορές όταν το μέτρο έχει επιβληθεί μέσω απόφασης του Υπ. Δικαιοσύνης, είναι δυνατόν αυτή (η απόφαση) να παρακάμπτεται. Έτσι κατόπιν συμπλήρωσης του κατωτάτου χρονικού διαστήματος παραμονής σε Ίδρυμα Αγωγής, με αιτιολογημένη πρόταση του Διευθυντή και απόφαση του Υπ. Διακιοσύνης μπορεί να χορηγηθεί άδεια εξόδου στον ανήλικο.

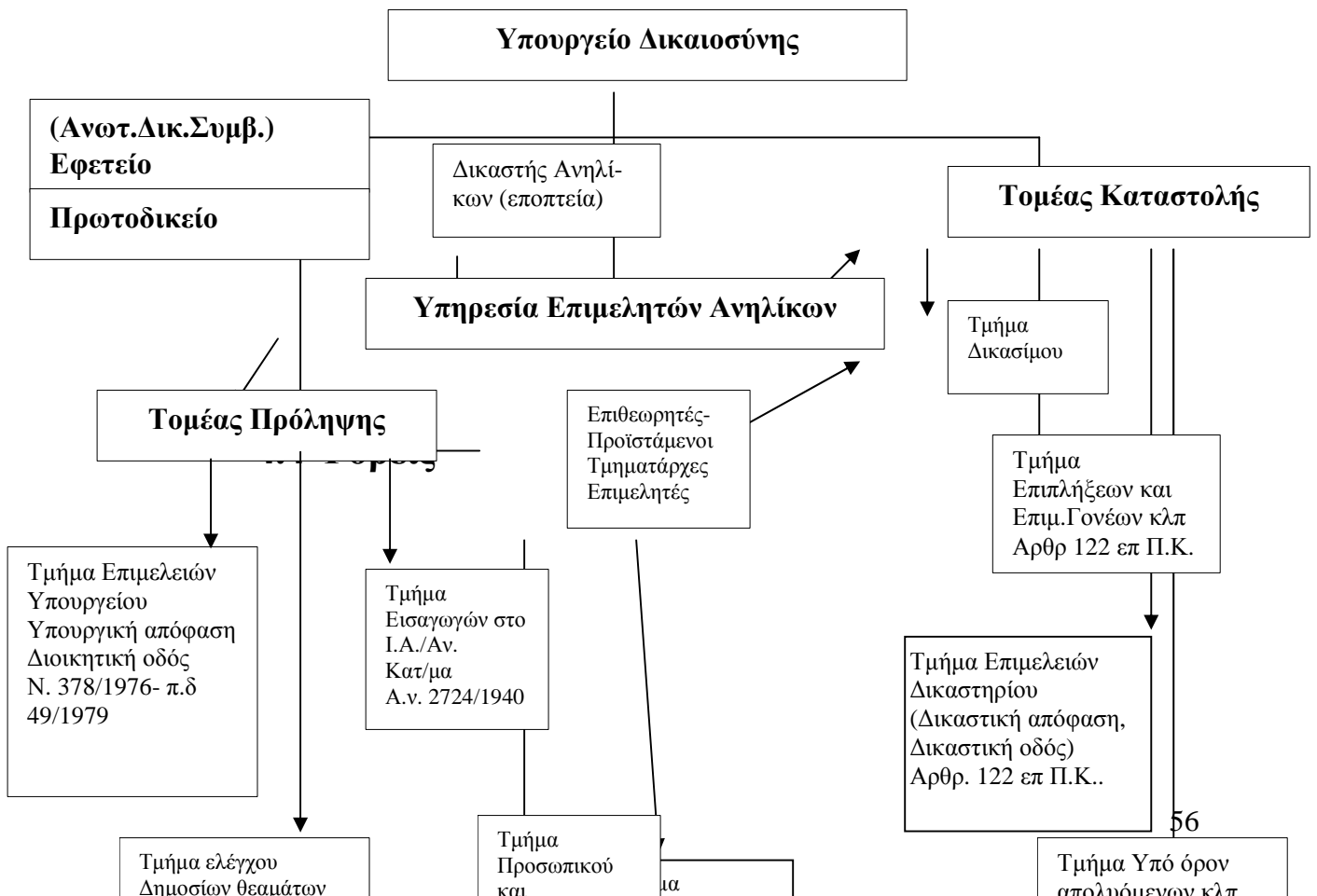
Σχετικά με το διπλό αυτό σύστημα που αναφέρεται στη λήψη του αν.μέτρου της Εισαγωγής σε Ίδρυμα Αγωγής έχουν διατυπωθεί αντιρρήσεις, με κυριώτερη αυτή που πρεσβεύει την άποψη ότι το έργο του Ποινικού Δικαστή δεν μπορεί να εξαντλείται μόνο στην γνωμοδότηση ή έκδοση της καταδικαστικής απόφασης αλλά να συνοδεύεται από ενημέρωση του Δικαστή για την εξέλιξη της αναμόρφωσης και από τη δυνατότητά του να τη κατευθύνει. Η σκέψη αυτή είναι βέβαια σωστή και σύμφωνη με το γράμμα του Νόμου και του Δικαίου, στο σημείο που δεν θα ποτελεί γραφειοκρατική τροχοπέδη στην ομαλή εξέλιξη της αναμόρφωσης

και δεν θα στερεί απο τον Διοίκηση την ευελιξία χειρισμού και οργάνωσης της πορείας του αναμορφωτικού έργου. Απαιτείται εξάλλου για την κάλυψη των σημερινών αναγκών της παραβατικότητας των ανηλικών στενή συνεργασία των διοικητικών και δικαστικών υπηρεσιών ώστε να ξεπερνιούνται εγκαίρως οποιαδήποτε προβλήματα αναφαίνονται. Οι νομοθεσίες πολλών Ευρωπαϊκών Κρατών (Αγγλία – Ιταλία κ.λ.π.) προβλέπουν αντιμετώπιση της παιδικής και εφηβικής παραβατικότητας απο όργανα τόσο της δικαιοσύνης όσο και της διοικητικής εξουσίας.

4.3 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΕΠΙΜΕΛΗΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

Διοικητική Διάρθρωση Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων
(Υ.Ε.Α.). Με βάση την ειδική νομοθεσία: ν. 378/1976 και π.δ.
49/1979

4.4 Φορείς Απασχολούμενοι με την Πρόληψη της Παραβατικότητας Ανηλίκων

Στην Ελλάδα η παραβατικότητα των ανηλίκων (προληπτικά και κατασταλτικά), αντιμετωπίζεται από 3 κυρίως φορείς που ανήκουν στο Υπουργείο Δικαιοσύνης: την Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων των Δικαστηρίων Ανηλίκων, τις Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων (Ε.Π.Α.) και τα Αναμορφωτικά ή Σωφρονιστικά Καταστήματα Ανηλίκων. Το καθαρά προληπτικό όμως έργο επωμίζονται οι δύο πρώτοι φορείς και το Νεοσύστατο Τμήμα της Αστυνομίας Ανηλίκων.

4.4.1 Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων

Για πρώτη φορά στην Ελλάδα, συστάθηκε Υπηρεσία Επιμελητών το 1958 με τον ν. 3811 (ΦΕΚ Α' 20 14-2-58) (άρθρο 9). Σήμερα ο αριθμός των επιμέρους Υπηρεσιών είναι μικρότερος των Υπαρχόντων Δικαστηρίων Ανηλίκων και Πρωτοδικείων της χώρας. Υπηρεσίες Επιμελητών δεν λειτουργούν σε κάθε Πρωτοδικείο (61) όπως ορίζει ο νόμος αλλά οι ανάγκες καλύπτονται από τις τοπικές Ε.Π.Α. ή από τις αντίστοιχες Υπηρεσίες των πλησιέστερων Δικαστηρίων Ανηλίκων.

Σε δύο τομείς αναφέρεται η δραστηριότητα των Υπηρεσιών Επιμελητών: 1) στον τομέα Πρόληψης της παιδικής και εφηβικής παραπρωματικότητας και 2) στον τομέα Καταστολής.

Αυτοί οι τομείς υποδιαιρούνται σε 7 επιμέρους. Αυτοί είναι :

α) Τμήμα Δικασίμων Δικαστηρίων Ανηλίκων: έχει σαν έργο να επιλαμβάνει περιπτώσεων ανηλίκων που έχουν διαπράξει κάποιο αδίκημα και πρόκειται να δικαστούν. Στην ευθύνη του τμήματος είναι η δημιουργία της κατάστασης δικασίμου όπου αναφέρονται τα στοιχεία των ανηλίκων από την Εισαγγελία, το αδίκημα που διέπραξαν και τα ονόματα των Υπευθύνων Επιμελητών όπως κατανέμονται από τους προϊσταμένους της Υπηρεσίας για την διενέργεια δελτίου ανηλίκων.

β) Το τμήμα εισαγωγών Ανηλίκων σε Αναμορφωτικά Καταστήματα: Επιλαμβάνεται περιπτώσεων Ανηλίκων οι οποίοι δεν έχουν διαπράξει αδίκημα, αλλά βρίσκονται όμως σε ηθικό κίνδυνο παράβασης ποινικών διατάξεων εξ' αιτίας εσωτερικών ή εξωτερικών παραγόντων είτε λόγω διαταραγμένου περιβάλλοντος ή προσωπικότητας.

Στο προληπτικό αυτό έργο προβαίνει η Υπηρεσία μετά απο αίτηση γονέων ή κηδεμόνων, είτε μετά απο την Έκθεση του Εισαγγελέα, των αστυνομικών αρχών, των ΕΠΑ ή σύμφωνα με το άρθρο 2 του ίδιου νόμου (2724/40) κατόπιν αυτεπάγγελτης εντολής του Δικαστή Ανηλίκων. Και σ' αυτό το τμήμα οι περιπτώσεις κατανέμονται στους Επιμελητές (ανάλογα με το φύλο, την ηλικία κ.λ.π) οι οποίοι διενεργούν την σχετική κοινωνική έρευνα, συντάσσουν κατόπιν έκθεση προτείνοντας το καταλληλότερο για την περίπτωση μέτρο. Το τμήμα αυτό διατηρεί φακέλους και καρτέλλες ενώ ενημερώνει τα βιβλία μητρώων, ευρετήρια και αρχεία περιπτώσεων.

γ) Το τμήμα Επιμελητών Δικαστηρίου: Έχει αρμοδιότητα την παρακολούθηση της άσκησης του μέτρου της Επιμέλειας απο Ειδικό Επιμελητή ανηλίκων. Ο υπεύθυνος Επιμελητής υποβάλλει στο Δικαστή εκθέσεις σχετικά με την πορεία του ανηλίκου και του ασκούμενου μέτρου, ή ενημερώνει κάθε μήνα τον ατομικό φάκελο του ανηλίκου συμπληρώνοντας ειδικό φύλλο – δελτίο ενημερώσεως.

δ) Το τμήμα Διοικητικών Επιμελειών ή Επιμελειών Υπουργείου ασχολείται με την παρακολούθηση επιμελειών που διατάχθηκαν με Υπουργική Απόφαση.

ε) Το τμήμα παρακολουθήσεως μέτρων επιπλήξεως και επιμέλειας γονέων, επιτρόπων ή κηδεμόνων. Έχει έργο την παρακολούθηση της εξέλιξης των ανηλίκων που τελούν υπό αυτά τα μέτρα, την σχετική ενημέρωση του Δικαστή και την υποχρέωση απο τους υπευθύνους του

τμήματα της άρσης ή μετατροπής των μέτρων με τις απαραίτητες ενέργειες.

στ) Το τμήμα παρακολουθήσεως των υφ' όρων απολυμένων ασχολείται με την επαγγελματική αποκατάσταση και κοινωνική αναπροσαρμογή των ανηλίκων ή των μετεφήβων κατά την διάρκεια της δοκιμαστικής άδειας απόλυσης που δίνεται απο τα Σωφρονιστικά Καταστήματα. Οι υπεύθυνοι του τμήματος είναι επιφορτισμένοι με την τήρηση σχετικού αρχείου και ευρυτηρίου.

ζ) Το τμήμα παρακολουθήσεως δημοσίων θεαμάτων και κέντρων διασκέδασης : Ανήκει στον τομέα της πρόληψης και έχει καθήκον έλεγχο των κινηματογράφων σφαιριστηρίων και άλλων κέντρων για την εξακρίβωση αν τηρούνται οι απαγορευτικές για τους ανηλικούς διατάξεις.

η) Το τμήμα Μελετών και Στατιστικής : έχει σκοπό την παρουσίαση του συνολικού έργου της Υπηρεσίας, το συντονισμό του έργου των Επιμελητών, την αξιολόγηση και βελτίωση της δραστηριότητας της Υπηρεσίας μελλοντικά. Γι' αυτό το λόγο συγκεντώνει στατιστικά στοιχεία, καταρτίζει πίνακες – καταστάσεις όπου φαίνεται η κίνηση του Δικαστηρίου και τοπογραφικούς χάρτες που δείχνουν την κίνηση της παραβατικότητας κατά συνοικίες.

Οι Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων λειτουργούν σε κάθε πρωτοδικείο και έχουν κύρια αποστολή την προστασία των ανηλίκων εκείνων που δίνουν σαφείς ενδείξεις αντικοινωνικής

συμπεριφοράς, ζουν σε διαταραγμένο οικογενειακό περιβάλλον, χωρίς επαρκή επίβλεψη και γι' αυτό τελούν σε ηθικό κίνδυνο.

Κάθε ΕΠΑ διοικείται απο Δ.Σ. ενδεκαμελές για τις πόλεις της Αθήνας, Πειραιά και Θεσ/νίκης και 9μελές για τις υπόλοιπες. Σύμφωνα με τον νόμο σχετικό με τις ΕΠΑ στο Δ.Σ. συμμετέχουν :

α) Ο Εισαγγελέας ή ο Δικαστής Ανηλίκων ή ο Εισαγγελέας Πρωτοδικών, β) Ο διευθύνων το Σωφρονιστικό ή Αναμορφωτικό Κατάστημα εφ' όσον λειτουργεί τέτοιο στην έδρα της Εταιρείας γ) αντιπρόσωπος του τοπικού Πατριωτικού Ιδρύματος ή ο Προϊστάμενος Παιδικής Προστασίας του Κέντρου Κοινωνικής Πρόνοιας, δ) Ο αντιπρόσωπος της Εφορείας Αναμορφωτικών Καταστημάτων εφ' όσον υπάρχει στην έδρα της εταιρείας ε) αντιπρόσωπος του Σώματος Ελλήνων Προσκόπων και στ) αντιπρόσωπος του ιατρικού Συλλόγου.

Η θητεία του Δ.Σ. των ΕΠΑ είναι άμισθη τριετής και επιτρέπεται ο επαναπροσδιορισμός των ίδιων απο 3 τμήματα :

α. Το τμήμα Δικαστικής Βοήθειας : Αποτελείται απο εθελοντές δικηγόρους, μια Κ.Λ. και σπουδαστές Κ. Εργασίας. Το τμήμα παρέχει δωρεάν δικησθηριακή βοήθεια σε προστατευόμενους απο την Εταιρεία ανήλικους οι οποίοι στερούνται οικονομικών μέσων.

Οι περιπτώσεις των ανηλίκων (αστικές και ποινικές) αναφέρονται απο τους ίδιους τους ανήλικους ή συγγενείς τους ή παραπέμπονται απο διάφορες Υπηρεσίες και Οργανώσεις όπως Δικαστήριο Ανηλίκων, τα Αναμορφωτικά Καταστήματα κ.λ.π.

Οι ποινικές υποθέσεις ανηλίκων θεωρούνται περιπτώσεις κατά τις οποίες ο ανήλικος προσφεύγει στη Δικαιοσύνη σαν πολιτικώς ενάγων εγκλημάτων των οποίων υπήρξε θύμα (αποπλανηθέντες, εκπορνευθέντες κ.λ.π.). Οι αστικές υποθέσεις Ανηλίκων έχουν σχέση με την προστασία των ηθικών και υλικών συμφερόντων των ανηλίκων όπως π.χ. η απόκτηση επωνύμου ή πατρωνύμου, ο διορισμός επιτρόπου κ.λ.π.

β. Το Β' τμήμα Επιβλέψεως και Αποκαταστάσεως αποτελείται από 1 Κ.Α. και τριτοετείς σπουδαστές συνήθως της Σχολής Κ.Α. και έχει κύριο μέλημα του την παροχή προστασίας με δύο μορφές :

1. Πρακτική βοήθεια στους ανηλικούς που είναι ηθικά και υλικά εγκαταλε-λειμμένοι με τη μορφή εύρεσης εργασίας, εισαγωγής σε κατάλληλα Ιδρύματα, οικονομικής ενίσχυσης κ.λ.π. και
2. Ηθική συμπαράσταση στους ανηλικούς που τελούν σε ηθικό κίνδυνο παρουσιάζοντας οικογενειακά ψυχολογικά και κοινωνικά προβλήματα.

γ. Τμήμα διαφώτισης και Ψυχαγωγίας που έχει σαν στόχο την ενημέρωση και διαφώτιση των πολιτών για τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν σήμερα οι νέοι και για την προστασία της νεότητας. Αυτό επιτυγχάνεται με εορταστικές εκδηλώσεις για ενίσχυση των πόρων των Ε.Π.Α., για την αύξηση του αριθμού των μελών της, για την ενημέρωση της κοινής γνώμης για την προασπάθεια που καταβάλλεται κ.λ.π.

Τέλος πρέπει να σημειωθεί ότι για την προώθηση των σκοπών των ΕΠΑ Αθηνών διενεργείται η σύσταση "τοπικών – συνοικιακών

επιτροπών που υπάγονται στο Πρωτοδικείο Αθηνών. (άρθρο 27 ες. Κανονισμού ΕΠΑ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1 ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Πρέπει να σημειωθεί ότι η αναφορά στον Ελληνικό Ποινικό Κώδικα για ανηλίκους θα είναι περισσότερο επιγραμματική παρά λεπτομερής και αυτό γιατί το θέμα της μελέτης δεν είναι η

αντιμετώπιση της εγκληματικότητας – που είναι ο κύριος σκοπός του Ποινικού Κώδικα – αλλά η μελέτη των νόμων που ισχύουν για την παραβατική συμπεριφορά των νέων.

Περνώντας στις διατάξεις του Ποινικού Κώδικα στο άρθρο 121 κεφάλαιο 8, αναφέρεται:

1. Στο κεφάλαιο αυτό με τον όρο ανήλικοι εννοούνται αυτοί που διατρέχουν από το έβδομο έτος της ηλικίας τους έως το δέκατο έβδομο έτος συμπληρωμένο. Από αυτούς, όσοι έχουν ηλικία έως το δωδέκατο έτος τους συμπληρωμένο ονομάζονται παιδιά και οι υπόλοιποι έφηβοι (Πτυχιακή Εργασία 1997).
2. Οι ανήλικοι υποβάλλονται σε αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα ή σε ποινικό σωφρονισμό, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 122, 123 και 127 (Πτυχιακή Εργασία 1997).

Στο άρθρο 122 του Ποινικού Κώδικα, ως αναμορφωτικά μέτρα ορίζονται τα εξής:

1. Η επίπληξη (που ακολουθείται από βμηνη παρακολούθηση του ανηλίκου από επιμελητή ανηλίκων) (Πτυχιακή Εργασία 1997).
2. Η θέση του ανηλίκου υπό την υπεύθυνη επιμέλεια των γονέων, επιτρόπων ή κηδεμόνων (και παρακολούθησή του επί ένα χρόνο, από επιμελητή ανηλίκων) (Πτυχιακή Εργασία 1997).

3. Η θέση του ανηλίκου υπό την επιμέλεια προστατευτικών εταιρειών ή επιμελητών ανηλίκων (Πτυχιακή Εργασία 1997).
4. Η τοποθέτηση του ανηλίκου σε κατάλληλο Ίδρυμα Αγωγής (κρατικό, κοινωνικό, ιδιωτικό). Επιπλέον, μπορούν να επιβληθούν και πρόσθετες υποχρεώσεις που αφορούν τον τρόπο ζωής του ανηλίκου ή την διαπαιδαγώγησή του.

Στην περίπτωση μικροπαραβάσεων πταισματικής φύσης, μόνο τα τρία πρώτα αναμορφωτικά μέτρα μπορούν να επιβληθούν.

Θεραπευτικά μέτρα (παραπομπή σε θεραπευτικό ή άλλο κατάλληλο κατάστημα) αποφασίζονται μετά από προηγούμενη ιατρική γνωμάτευση, στην περίπτωση που η κατάσταση του ανηλίκου απαιτεί τέτοια μεταχείριση, ιδιαίτερα αν πάσχει από ψυχική ασθένεια ή άλλη νοσηρή διατάραξη των πνευματικών του λειτουργιών, αν είναι τυφλός, κωφάλαλος, επιληπτικός ή εμφανίζει ανώμαλη καθυστέρηση στην πνευματική και ηθική του ανάπτυξη (άρθρο 123).

Ποινικός Σωφρονισμός (περιορισμός σε Σωφρονιστικά Καταστήματα θεωρητικά στασιάζεται αν πρόκειται για ποινή ή μέτρα ασφάλειας) επιβάλλεται μόνο στους εφήβους και μόνο μετά από δικαστική απόφαση στην περίπτωση που το δικαστήριο κρίνει ότι οι περιστάσεις τέλεσης της πράξης και η προσωπικότητα του ανηλίκου πείθουν ότι, για να συγκροτηθεί από τη υποτροπή είναι αναγκαία η λήψη αυτού του μέτρου. Συνήθως αποφασίζετε στην περίπτωση διάπραξης σοβαρού αδικήματος (άρθρο 127) (Φαρσεδάκης, 1986, σελ. 162-163) (Πτυχιακή Εργασία 1997).

Τα παραπάνω μέτρα εφαρμόστηκαν τόσο για την προστασία της κοινωνίας όσο και του ανηλίκου και στοχεύουν στην αποφυγή της υποτροπής των ανηλίκων παραβατών. Αξιοσημείωτο είναι ότι τα μέτρα αυτά στην ουσία τους είναι περισσότερο κατασταλτικά παρά προληπτικά.

Όσον αφορά τον τομέα της πρόληψης, έχουν ληφθεί μέτρα με βάση το κριτήριο «ηθικός κίνδυνος» αποσκοπώντας στο να βοηθήσει ο ανήλικος να ξεπεράσει τη δυσχερή θέση στην οποία βρίσκεται και η οποία μπορεί να οδηγήσει μελλοντικά στην παραβατικότητα. Τα μέτρα αυτά είναι:

1. Η ανάθεση της επιμέλειας του ανηλίκου σε ειδικό επιμελητή ανηλίκων και
2. Η εισαγωγή σε Ίδρυμα Αγωγής (Φαρσεδάκης 1986, σελ. 161)

Τα διαγράμματα 1 και 2 που παραθέτονται (Σπινέλλη – Τρωιάννου, 1987, σελ. 62-63) (Πτυχιακή Εργασία 1997) και τα οποία απεικονίζουν την αντιμετώπιση των ανηλίκων δραστών μέσω δικαστικής οδού (καταστολή) και την αντιμετώπιση της «ηθικής παρεκτροπής» μέσω διοικητικής οδού (πρόληψη) είναι πολύ εύγλωττα. Και στα δύο φαίνεται καθαρά πως ούτε τα μέτρα καταστολής ούτε τα μέτρα πρόληψης εκπληρώνουν το σκοπό τους. Το αποτέλεσμα παραμένει το ίδιο. Ο ανήλικος που θα φτάσει στην οριστική απόλυση (αν φτάσει), θα ξεκινήσει πάλι από την αρχή. Απλώς θα κάνει τον κύκλο, παράβαση ή παρεκτροπή – έκτιση ποινής – απόλυση – παράβαση.

Αναφορικά με την μέριμνα της πολιτείας για την κοινωνική επανένταξη του ανηλίκου, αυτή περιορίζεται αποκλειστικά και μόνο

α. στην διαγραφή των ποινών από το ποινικό μητρώο με τη συμπλήρωση του 17^{ου} έτους της ηλικίας τους, β. στην παροχή ενός χρηματικού βοηθήματος για τα πρώτα τους έξοδα μετά την απόλυση και γ. στην επαγγελματική τους αποκατάσταση από ιδιώτες εργοδότες, στους οποίους ο Ο.Α.Ε.Δ. καλύπτει το 80% του μισθού (Πτυχιακή Εργασία 1997).

Τα μέτρα αυτά, πέρα από το ότι είναι ανεπαρκή, έχουν αμφίβολη αποτελεσματικότητα για τους εξής λόγους: το μεν πρώτο ισχύει μόνο στα χαρτιά, αφού ο φάκελος στην αστυνομία παραμένει, το δεύτερο είναι πενιχρό, το δε τρίτο εκτός του ότι διαιωνίζει το στίγμα, ανήκει σε ένα πρόγραμμα που για διάφορους λόγους δεν λειτουργεί.

Επιχειρώντας σε αυτό το σημείο μια κριτική θεώρηση του Ποινικού Κώδικα, όπως αυτή διαφαίνεται μέσα από τη σχετική βιβλιογραφία, τα τρωτά σημεία στη θεωρία και στην πράξη, συνοπτικά είναι τα ακόλουθα:

1. Για να είναι αποτελεσματική η απονομή της δικαιοσύνης, αυτή πρέπει να γίνεται με ταχύτητα, έτσι ώστε οι ανήλικοι να αντιληφθούν τις συνέπειες της πράξης τους και να συνδέσουν τη συμπεριφορά τους με την προσπάθεια αντιμετώπισής της. Αυτό σπάνια συμβαίνει στην πραγματικότητα (Πτυχιακή Εργασία 1997).
2. Σύμφωνα με το νόμο (άρθρο 130, παράγραφος 3 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας) όταν συμμετέχει σε έγκλημα με ενηλίκους και ανηλίκους, η δίκη του ανήλικου γίνεται χωριστά και παρουσία του νομικού δικαστή του. Στην πράξη όμως εφαρμόζεται κατά κανόνα η συνεκδίκαση με

αποτέλεσμα ο ανήλικος παραβάτης να στερείται του νόμιμου δικαστή και να διακινδυνεύουν τα συμφέροντα και τα δικαιώματα που του δίνονται βάση του ποινικού κώδικα ανηλίκων (Πτυχιακή Εργασία 1997).

3. Πολλές φορές στην περίπτωση συνεκδίκασης η άρση αναμορφωτικών μέτρων που έχουν επιβληθεί από τα κοινά ποινικά δικαστήρια, στην πρακτική των δικαστηρίων αυτών επιβάλλεται η ένορκη μαρτυρική κατάθεση του επιμελητή ανηλίκων. Έτσι, το νομικά κατοχυρωμένο απόρρητο των προσωπικών στοιχείων του ανηλίκου που γνωρίζει ο επιμελητής, ανακοινώνεται στο κοινό δικαστήριο, παρουσία του ανηλίκου και ακροατηρίου. Το πρόβλημα οξύνεται ακόμη περισσότερο όταν ο διευθύνοντας τη δημόσια συζήτηση δικαστής διαβάζει τα απόρρητα έγγραφα. Αυτό έχει σαν άμεση συνέπεια τη μείωση της εμπιστοσύνης του ανηλίκου προς τον επιμελητή και τη μείωση της σπουδαιότητας του έργου του τελευταίου (Πτυχιακή Εργασία 1997).
4. Πρέπει να αναφερθεί το θέμα του «Ποινικού Μητρώου» σχετικό με τη μετέπειτα κοινωνική αποκατάσταση του νεαρού παραβάτη. Σύμφωνα με το νόμο (άρθρο 125, Ποινικού Κώδικα Ανηλίκων), υπάρχει αυτοδίκαιη άρση με τη συμπλήρωση του 17^{ου} έτους της ηλικίας τους (Τρωιάννου – Λουλά, 1982, σελ. 382-385). Ειδικοί επαγγελματίες που ασχολούνται με θέματα παραβατικότητας ανηλίκων, υποστηρίζουν ότι ο

συγκεκριμένος νόμος δεν έχει ενεργοποιηθεί (Πτυχιακή Εργασία 1997).

5. Ο ελληνικός νόμος μιλάει για εισαγωγή σε «κατάλληλο» ίδρυμα, αλλά στην πράξη δεν παρέχεται ευχέρεια επιλογής, γιατί στη χώρα μας ο τύπος των ιδρυμάτων είναι ενιαίος και η διάκρισή τους αναφέρεται μόνο σε φύλο και ηλικία. Η δυνατότητα δε εκτελέσεως της αγωγής ανηλίκου σε ίδρυμα, περιορίζεται στα τέσσερα κρατικά ιδρύματα που υπάρχουν (Πτυχιακή Εργασία 1997).

Μπορεί να διερωτηθεί κανείς εύλογα αν τα μέτρα αυτά φέρνουν αποτέλεσμα. Δεν είναι εύκολη η απάντηση σε αυτό το ερώτημα. Η αποτελεσματικότητά τους αυτή εξαρτάται από πολλούς παράγοντες (προεργασίας, τρόπου χειρισμού κατά την άσκησή τους, συνθήκες εργασίας, σωστή επιλογή βοηθητικών μέσων, ύπαρξη κατάλληλου περιβάλλοντος, καλή συνεργασία, κ.α.), αλλά κυρίως από τη δυνατότητα του ίδιου του ανηλίκου να αυτοβοηθηθεί και να δραστηριοποιηθεί (Πτυχιακή Εργασία 1997).

Ακόμη, άξια μνείας είναι η κριτική που ασκούν οι ίδιοι οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι για το σωφρονιστικό σύστημα. Η κριτική αυτή επικεντρώνεται στα εξής σημεία:

- Ø Η οργάνωση και η κάλυψη υλικοτεχνικής υποδομής και υπαλληλικών θέσεων. Ενώ η χωρητικότητα των φυλακών που λειτουργούν σήμερα είναι της τάξης των 3800 ατόμων, οι κρατούμενοι είναι περίπου 4700 (Πτυχιακή Εργασία 1997).

- Ø Όσο για το προσωπικό, προβλέπονται 29 γιατροί διαφόρων ειδικοτήτων και υπηρετούν 8, προβλέπονται επίσης 10 εγκληματολόγοι, 7 ψυχολόγοι, 10 κοινωνιολόγοι και από αυτές τις ειδικότητες δεν υπηρετεί κανένας, ενώ από τους 76 κοινωνικούς λειτουργούς που προβλέπονται υπηρετούν οι 43, και από τις 91 θέσεις προσωπικού υγείας – πρόνοιας παραμένουν κενές οι 48 (Πτυχιακή Εργασία 1997).
- Ø Ανυπαρξία εσωτερικών κανονισμών λειτουργίας φυλακών και ιδρυμάτων, σχολής εκπαίδευσης προσωπικού. Στοιχειώδης εσωτερική δομή και λειτουργία φυλακών και ιδρυμάτων, προϊστάμενοι που ασκούν σωφρονιστική διοίκηση από την κεντρική υπηρεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, χωρίς να έχουν καμιά πρακτική σχέση με το αντικείμενο (Πτυχιακή Εργασία 1997).
- Ø Αδυναμία εφαρμογής των σωφρονιστικών κανόνων λόγω των ελλείψεων των συσσωρευμένων αυτών άλυτων προβλημάτων του σωφρονιστικού συστήματος αλλά και της μη παροχής κονδυλίων.
- Ø Ζητήθηκε να ξεκινήσει η διαδικασία προγραμματισμού και εφαρμογής μέτρων πρόληψης της εγκληματικότητας και αναβάθμισης των ιδρυμάτων αγωγής, ώστε να γίνουν αποτελεσματικά και να πάνσουν να είναι ο προθάλαμος της φυλακής («Ελευθεροτυπία», 1990, σελ. 12).

Όλα όσα προαναφέρθηκαν οδηγούν σε ένα συμπέρασμα, τα μέτρα αντιμετώπισης των ανηλίκων παραβατών στην Ελλάδα, είτε αναφέρονται στην πρόληψη, είτε στην καταστολή, έχουν

αποτελεσματικότητα που κυμαίνεται από το ελάχιστο ως την ανυπαρξία, το κύριο αποτέλεσμά τους δεν είναι η κοινωνική αποκατάσταση, αλλά μάλλον η υποτροπή που, σύμφωνα με τη Σπινέλλη, φτάνει το ποσοστό το 70% («Ελευθεροτυπία», 1990, σελ. 12) (Πτυχιακή Εργασία 1997, σελ. 47).

Η σχέση των παραπάνω με το στιγματισμό είναι φανερή γιατί το στίγμα αποτελεί το κύριο αίτιο της αδυναμίας για κοινωνική αποκατάσταση στην οικογένεια, το σχολείο, την εργασία, την κοινωνία γενικότερα και οδηγεί αναπόφευκτα στην υποτροπή (Πτυχιακή Εργασία 1997).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

6.1 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Όσον αφορά στην μεταχείριση των νέων παραβατικών στην Ελλάδα, μπορούμε να κάνουμε τις ακόλουθες διαπιστώσεις: Καταρχάς ενώ είναι πολλά τα παιδιά που παραβαίνουν το νόμο (κλοπές, διαρρήξεις, φθορές, συμπλοκές), πολύ λίγα εμπλέκονται στα δίχτυα της ποινικής δικαιοσύνης. Στην πράξη, όταν ένας ανήλικος συλληφθεί για κάποιο αδίκημα, ενημερώνονται αμέσως οι υπηρεσίες ανηλίκων από τα αστυνομικά τμήματα, στα όρια των οποίων διαπράττεται το αδίκημα. Η ενημέρωση γίνεται για όλα τα αδικήματα, εκτός των τροχαίων και των ναρκωτικών. Στη συνέχεια, οι Υπηρεσίες Ανηλίκων παραλαμβάνουν τον ανήλικο με αυτοκίνητο που φέρει συμβατικές πινακίδες και τον μεταφέρουν στην έδρα των Υπηρεσιών για την προανακριτική διαδικασία, η οποία ολοκληρώνεται με τη σύνταξη της δικογραφίας και τις σχετικές ενέργειες τις οποίες διατάσσει η Εισαγγελία.

Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία, για το 1996, 518 (57%) ανήλικοι οδηγήθηκαν, μετά την προανακριτική διαδικασία στο Τμήμα Μεταγωγών για απέλαση (επρόκειτο για αλλοδαπούς), 201 (22,10%) αφέθηκαν προσωρινά ελεύθεροι για να προσέλθουν την επομένη στον Εισαγγελέα Ανηλίκων, 43 (4,7) οδηγήθηκαν την ίδια μέρα στον Εισαγγελέα, 112 (12,3) κρατήθηκαν προσωρινά και 14

(1,5) οδηγήθηκαν με εντολή Εισαγγελέα στο Ίδρυμα Αγωγής ή στο ΣΚΑ.

Είναι γεγονός ότι τελικά λίγοι ανήλικοι παραπέμπονται στην ποινική δικαιοσύνη, όμως δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι οι αριθμοί αυτοί δεν περιλαμβάνουν τις παραβάσεις των ειδικών ποινικών νόμων, όπως τα τροχαία και τα ναρκωτικά. Ενώ δηλαδή για την κατηγορία των 13 έως 17 χρόνων, τα αδικήματα πλην ειδικών ποινικών νόμων ανέρχονται σε 624, όσον αφορά τους ειδικούς ποινικούς νόμους ο αριθμός αυξάνεται σε 2.795. Πρέπει επίσης να ληφθεί υπ' όψιν ότι πολλές φορές οι ανήλικοι κρατούνται για αρκετό χρονικό διάστημα στα Αστυνομικά Τμήματα (η κράτηση μπορεί να φτάσει και τους τρεις μήνες) μέχρι να εξευρεθεί το κατάλληλο Ίδρυμα που θα τους δεχθεί.

Τι προβλέπει όμως ο ελληνικός Ποινικός Κώδικας για τους ανήλικους δράστες; Καταρχάς, μέχρι 12 ετών, το παιδί θεωρείται ποινικά ανεύθυνο και υποβάλλεται σε αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα. Οι έφηβοι μεταξύ 13 και 17 ετών μπορεί να θεωρηθούν ποινικά ανεύθυνοι ή υπεύθυνοι ανάλογα με την επικινδυνότητά τους και τη σοβαρότητα της πράξης τους. Για τους νέους εγκληματίες μετεφηβικής ηλικίας (17 έως 21 χρόνων), ο Κώδικας προβλέπει ειδική μεταχείριση, όπως ποινή ελαττωμένη και χωριστή κράτηση.

Σύμφωνα με τις στατιστικές του Υπουργείου Δικαιοσύνης, στις 16.12.1998 υπήρχαν 595 ανήλικοι που κατανέμονταν ως εξής: 247 στο Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Αυλώνας, 192 στο ΣΚΑ Κασσαβέτειας και 156 στο Κατάστημα Ανηλίκων Βόλου.

Και στην Ελλάδα επιχειρείται, σε πολύ περιορισμένη κλίμακα, ο συγκερασμός του προνοιακού προτύπου με το πρότυπο

δικαιοσύνης, πράγμα που θεωρείται ένας από τους στόχους των στοιχειωδών κανόνων για την απονομή της δικαιοσύνης στους νέους.

Σύμφωνα με την Καθηγήτρια Α. Πιτσελά, συχνά δημιουργούνται εντάσεις ανάμεσα στο αναγκαίο από κανονιστική άποψη (κοινωνικός έλεγχος) και στο επιθυμητό από παιδαγωγικής άποψη (διαπαιδαγώγηση). Η διασφάλιση και αλναρμόνιση των δύο λειτουργιών (κοινωνικός έλεγχος, διαπαιδαγώγηση) είναι δύσκολη και η αντινομία τους διατρέχει το σύστημα του δικαίου των ανηλίκων. Η ανεπάρκεια (σχεδόν ανυπαρξία) του προνοιακού προτύπου στην Ελλάδα εμφανίζεται και από τον αριθμό των επιμελητών ανηλίκων: προβλέπονται μόνο 50 οργανικές θέσεις σε όλη τη χώρα. Το 1995 υπηρετούσαν 90 επιμελητές ανηλίκων και η τάση ήταν προς τη μείωση των ήδη υπηρετούντων.

6.2 Στατιστικά στοιχεία του υπουργείου δικαιοσύνης

Αξιόποινες πράξεις που δικάστηκαν από Μονομελές Πλημμελειοδικείο

§ Σύνολο : 2128

§ Παραβάσεις του ΚΟΚ : 856

§ Παραβάσεις νομοθεσίας αλλοδαπών : 350

§ Κλοπή : 299

§ Επαιτεία : 299

§ Ναρκωτικά : 81

§ Απόπειρα κλοπής : 42 κλπ

**Αξιόποινες πράξεις που δικάστηκαν από Τριμελές
Πλημμελειοδικείο**

§ Σύνολο αποφάσεων : 136

§ Ληστεία (απόπειρα) : 49

§ Παράβαση νομοθεσίας περί όπλων : 21

§ Παράβαση νομοθεσίας περί αλλοδαπών : 15

§ Σύσταση συμμορίας : 13

§ Ναρκωτικά : 12

§ Παράβαση ΚΟΚ : 7 κλπ

6.2.1 Η φυσιολογία του νεαρού παραβάτη

- § Είναι αγόρι (89,1 %)
- § 17 – 19 ετών (64,3 – Μονομελής) (70,7 % - Τριμελής)
- § Έλληνας (54,9 % - Μονομελής) (65,6 – Τριμελής)
- § Διαμένει στο κέντρο της Αθήνας
- § Τελεί παραβάσεις ΚΟΚ και ν. 2170/93 (45,8 %) στο κέντρο, στα νότια και δυτικά προάστια (Τριμελής 36 % ληστεία και 15,4 % όπλα)
- § Τίθεται σε υποχρεωτική επιμέλεια γονέων (63,2 %)

Η φυσιγνωμία των κοριτσιών

- § Είναι 13 – 17
- § Τελούν συνήθως επαιτεία : 93
- § Παραβάσεις περί αλλοδαπών : 85
- § Κλοπές και απόπειρες : 42
- § Παραβάσεις ΚΟΚ : 11
- § Ψευδής ανωμοτί κατάθεση : 10
- § Ναρκωτικά : 7

Μεταχείριση του νεαρού παραβάτη (Μονομελές και Τριμελές)

- § Υποχρεωτική επιμέλεια γονέων : 63,2 %
- § Επίπληξη : 13,4 %
- § Επιμέλεια σε υπηρεσιακό επιμελητή ; 11,3 %
- § Φυλάκιση : 7,9 % (41,0 % 10 ημερών)
- § Ποινικός σωφρονισμός : 2,6 % (50 % 6 – 12 μηνών)
- § Λοιπά : 1,6 %

Καταληκτικές σκέψεις

- § και οι δύο φυσιογνωμίες που σκιαγραφήθηκαν δείχνουν μια παραβατικότητα μάλλον ήπια
- § το δικαστικό σύστημα αντιμετώπισης εκσυγχρονίστηκε με το νόμο 3189/2003
- § η εφαρμογή του νόμου παρουσιάζει δυσχέρειες
- § πρόβλημα ναρκωτικών εμφανές

6.3 ΕΦΗΒΕΙΑ

Οι διαφορές με το δυτικό κόσμο

Το σημαντικό στοιχείο όμως που προκύπτει ως συμπέρασμα από τις έρευνες και τις μελέτες των επιστημόνων είναι ότι υπάρχει μια τεράστια διαφορά ανάμεσα στην χώρα μας και τις υπόλοιπες χώρες του δυτικού κόσμου. Στην Αμερική, στην Αγγλία, στη Γαλλία, αλλά και σε άλλα κράτη, είναι σύνηθες το φαινόμενο ανήλικοι, ακόμα και παιδιά κάτω των δέκα ετών, να οδηγούνται σε αποτρόπαια εγκλήματα. «Αυτά τα τρία παιδιά κάνουν τη Γαλλία να ανατριχιάζει», έγραφε η Monde όταν το 1993 τρία ανήλικα παιδιά από 8 έως 10 ετών ξυλοκόπησαν έναν άστεγο ρακοσυλλέκτη με ξύλινο αντικείμενο και στη συνέχεια έσυραν το πτώμα του σε φρεάτιο όπου και το ανακάλυψε η αστυνομία. Την ίδια χρονιά στην Αγγλία δύο παιδιά 10 και 11 ετών απήγαγαν τον δίχρονο Τζέιμς Μπάλτζερ και κατόπιν τον σκότωσαν.

Στην Ελλάδα τέτοια περιστατικά- τουλάχιστον έως την στιγμή που μιλάμε- είναι σπάνια. Ίσως το πιο αποτρόπαιο έγκλημα που

έγινε στη χώρα μας από έφηβο ήταν αυτό που συνέβη στα τελευταία 15 χρόνια σε επαρχιακή πόλη, όταν ένας έφηβος σκότωσε με μαχαίρι τους δύο γονείς του.

-Στήριγμα η οικογένεια

Βασικό ρόλο που στη χώρα μας συναντά κανείς την παραβατικότητα των εφήβων σε ήπιες μορφές, κατά τους επιστήμονες, παίζει το γεγονός ότι η οικογένεια παραμένει ακόμα ένας θεσμός που δεν έχει διασπαστεί. Παρ' όλα αυτά, οι ειδικοί κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου και υποστηρίζουν ότι σιγά σιγά η υφή της οικογένειας αρχίζει να αλλάζει ιδιαιτέρως στα αστικά κέντρα. Γι' αυτό προτείνουν τη λήψη άμεσων κοινωνικών μέτρων για βοήθεια και στήριξη των προβληματικών οικογενειών.

Όπως και να 'χει, τα ερωτήματα που προκύπτουν από την πράξη του 17χρονου αγοριού στο Ελληνικό είναι πολλά. Όπως: Τι μπορεί άραγε να φταίει που ένα παιδί οπλίζει το χέρι του και αφαιρεί τη ζωή ενός άλλου παιδιού και μάλιστα με ιδιαίτερα σκληρό τρόπο; Τι ευθύνεται που ανήλικα παιδιά παρανομούν και παραβατούν με πολύ μεγάλη ευκολία; Βιολογικά ή κοινωνικά είναι τελικά τα αίτια της παραβατικότητας; Η οικογένεια, η κοινωνία, η τηλεόραση, οι εκπαιδευτικοί ή μήπως το DNA φταίνει γι' αυτές τις πράξεις; Ειδικοί επιστήμονες έχουν αναφερθεί ακόμη και στη διαστροφή.

-Απόψεις επιστημόνων για την παραβατικότητα ανηλίκων

Η πλήρης έλλειψη υπηρεσιών για μέριμνα των ανήλικων παραβατών στη χώρα μας είναι το σημαντικότερο πρόβλημα που υπάρχει αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα και αφορά στην παραβατικότητα των ανηλίκων, που ως πρόβλημα υπάρχει, αλλά δεν είναι τόσο σοβαρό όσον αφορά στη φύση των αδικημάτων.

Επισημαίνεται ότι η νομοθεσία που υπάρχει στη χώρα μας δίνει τη δυνατότητα να προσφερθούν τα μέτρα μέριμνας, αλλά υστερούμε στο δίκτυο υπηρεσιών και κυρίως στο θέμα της υπηρεσίας επιμελητών ανηλίκων, στο θέμα της βοήθειας του ίδιου του ανήλικου παραβάτη και των οικογενειών του και επίσης στο θέμα πρόληψης στην πολύ πρώιμη ηλικία, γιατί γενικά στην Ελλάδα υπάρχει μια τεράστια έλλειψη στις υπηρεσίες πρωτοβάθμιας περίθαλψης σε σχέση με την πρόληψη σε θέματα ψυχοκοινωνικής διαταραχής.

Η οικογένεια είναι ο θεσμός αυτός που παίζει το σημαντικότερο ρόλο στην πρόληψη. Για το λόγο αυτό, πρέπει να

υπάρχουν καλά στελεχωμένες, με κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό, κοινωνικές υπηρεσίες, κατάλληλα οργανωμένες και στελεχωμένες παιδοψυχιατρικές υπηρεσίες, οι οποίες πρέπει να συνδέονται με τις υπηρεσίες πρωτοβάθμιας υγειονομικής περίθαλψης, ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σε θέματα ψυχοκοινωνικής υγείας του παιδιού, του εφήβου και της οικογένειας.

Όπως έχουν δείξει έρευνες και σε άλλες χώρες, η παραβατικότητα, που στην Ελλάδα μέχρι στιγμής τουλάχιστον είναι ήπια, συνδέεται πάρα πολύ με χρήση ουσιών, με μαθησιακές δυσκολίες, με προβλήματα ψυχικής υγείας. Επίσης, σε παιδιά παραβατικά παρατηρείται πολύ συχνά κατάθλιψη. Εάν λοιπόν, έχεις ένα νέο που είναι καταθλιπτικός (μένει άπλυτος, δεν πάει σχολείο, γιατί βαριέται, δεν βγαίνει έξω) και δεν το έχεις πάρει είδηση, μπορεί να εμφανίσει και μια παραβατική συμπεριφορά ή και να συνυπάρχει με την παραβατικότητα. Αυτό το παιδί, εάν δεν μπορέσει να βρει στήριγμα από τη οικογένεια του, θα αναζητήσει στήριξη και υποστηρίγματα έξω από την οικογένεια, όπως σε ομάδες που ανήκουν σε υποκουλτούρες (υποομάδες που κάνουν χρήση ουσιών, που σχηματίζουν μικρές συμμορίες), άτομα που θα τον ψευτοϋποστηρίξουν αρχικά, αλλά στη συνέχεια θα τον χρησιμοποιήσουν οργανώνοντας τον στη συμμορία ή και στη διακίνηση ναρκωτικών.

Μια πιθανή ερμηνεία, αναφορικά με τους λόγους για τους οποίους στη χώρα μας η παραβατικότητα είναι ηπίων μορφών συγκριτικά με το εξωτερικό είναι, διότι οι δεσμοί της οικογένειας σε

αρκετές περιπτώσεις παραμένουν ισχυροί και η οικογένεια σ'ένα μεγάλο ποσοστό συνεχίζει να αποτελεί ασφαλή βάση για τα παιδιά. Στην Αγγλία και σε κάποιες άλλες χώρες οι δεσμοί με την οικογένεια σπάνε από πολύ νωρίς και γενικά υπάρχει μια τάση να σπρώχνουν τους εφήβους να ανεξαρτητοποιηθούν και να φύγουν από την οικογένεια πριν νιώσουν έτοιμοι. Βέβαια, και στη χώρα μας έχουμε πλέον φαινόμενα ανησυχητικά, γεγονός που δείχνει ότι η υφή της ελληνικής οικογένειας αλλάζει, οι δεσμοί διασπώνται περισσότερο, η οικογένεια στις μεγάλες πόλεις είναι απομονωμένη κοινωνικά, εργάζονται και οι δύο γονείς, η μητέρα αποχωρίζεται από πολύ νωρίς τα παιδιά, τα υποκατάστατα φροντίδας που έχουμε (παιδικοί σταθμοί, που μερικές φορές δεν λειτουργούν ικανοποιητικά, τηλεόραση, που λειτουργεί ως υποκατάστατο μητέρας ή διάφορες νταντάδες που μπορεί να μην έχουν κατάλληλη προσωπικότητα) δεν είναι ότι καλύτερο και επομένως αρχίζει και η ελληνική οικογένεια να μοιάζει, ιδίως στις πόλεις, με αυτές που βλέπουμε στο εξωτερικό.

Ένα άλλο επίσης σημαντικό στοιχείο είναι ότι τα τελευταία χρόνια υπάρχει αύξηση στα ζητήματα σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης της τάξης του 200%, παρατηρείται δηλαδή μια αύξηση της κοινωνικής παθολογίας και πιο πολλά προβλήματα στις σχέσεις των ανθρώπων. Όλα αυτά έχουν ως αποτέλεσμα να ωθούνται τα παιδιά στην παραβατικότητα.

Η ιδρυματική μεταχείριση των ανήλικων παραβατών οφείλει να εξαλειφθεί ως μέσο σωφρονισμού. Το στίγμα του εγκλεισμού και η απόδοση της ταυτότητας του εγκληματία σε ανήλικους παραβάτες,

τους ακολουθεί σε όλη τους τη ζωή και συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας εγκληματικής καριέρας.

Αναδρομικές έρευνες σε δείγμα ενηλίκων δείχνουν ότι ελαφρές παραβατικές συμπεριφορές που δεν στιγματίστηκαν ως εγκληματικές και δεν επέσυραν την επίσημη κοινωνική αντίδραση ήταν εντελώς παροδικές και δεν επηρέασαν τη μετέπειτα ζωή των ανηλίκων. Αντίθετα, έρευνα σε δείγμα ενηλίκων εγκλειστών σε συγκεκριμένη φυλακή της χώρας μας, έδειξε ότι στην πλειονότητα τους υπήρξαν μακρόχρονα έγκλειστοι ανήλικοι παραβάτες.

Πρέπει να προτιμηθεί η εφαρμογή εναλλακτικών τρόπων παρέμβασης και μεταχείρισης των ανήλικων παραβατών καθώς και η εφαρμογή προγραμμάτων κοινωφελούς εργασίας ή άλλων σε τοπικό κυρίως επίπεδο. Για παράδειγμα, θα ήταν πολύ πιο αποδοτικό και ωφέλιμο για έναν ανήλικο ο οποίος έβλαψε άτομο τρίτης ηλικίας να υπηρετήσει προσφέροντας τις υπηρεσίες του για ένα διάστημα σε έναν οίκο ευγηρίας, βιώνοντας από κοντά τα προβλήματα της ηλικίας αυτής, το σωματικό και ψυχικό πόνο αυτών των ανθρώπων και κατανοώντας τελικά το κακό ή τη ζημιά που προξένησε στο θύμα, παρά να εγκλειστεί σε φυλακή ανηλίκων.

Εάν θέλουμε ως κοινωνία να διατηρήσουμε ακόμα τη διαφορετική μεταχείριση των ανηλικών παραβατών, ακριβώς επειδή εκτιμούμε ότι οι ανήλικοι είναι «υπό διαμόρφωση» προσωπικότητες και δεν θέλουμε να τους εξομοιώσουμε με τους ενήλικους εγκληματίες (κάτι που συμβαίνει τελευταία στην Αμερική) στο πλαίσιο μιας νεοσυντηρητικής και τιμωρητικής πολιτικής, τότε θα

πρέπει η όποια παρέμβαση να είναι «έγκαιρη» (ίσον πρόληψη), «ελάχιστη» (ίσον αποφυγή στιγματισμού) και «έγκυρη» (ίσον κατάλληλη, ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό). Σε κάθε άλλη περίπτωση, διαμορφώνουμε εγκληματίες καριέρας, γιατί προ πολλού έχουμε πάψει να πιστεύουμε στον παιδαγωγικό χαρακτήρα του σωφρονισμού και του εγκλεισμού.

-Αυξάνεται η παραβατικότητα των ανηλίκων

Αθήνα – Αν και οι αριθμοί των ανηλίκων που οδηγήθηκαν στο Δικαστήριο μειώθηκε το 2003 σε σχέση με το 2002, οι ανήλικοι δράστες έχουν διευρύνει το πεδίο των αξιόποινων πράξεων και εμφανίζονται ακόμη να έχουν τελέσει και απόπειρα ανθρωποκτονίας!

Μπορεί τα ανήλικα αγόρι να είναι πολύ περισσότερο επιρρεπής σε διάφορες μορφές παραβατικότητας, ωστόσο, όπως αναφέρει ο δημοσιογράφος της "Καθημερινής", τα κορίτσια εμπλέκονται σε μικρότερη ηλικία σε ηπιότερης φύσης αδικήματα, κυρίως δε στην επαιτεία. Σύμφωνα με στοιχεία που επεξεργάστηκε η υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων και αφορούν στο δικαστικό έτος Σεπτέμβριος 2002 – Ιούλιος 2006.

Μεγάλο ποσοστό παραβατών (περίπου 30 %) είναι Αλβανοί, καθώς και άλλοι αλλοδαποί ακολουθούν ανήλικοι προερχόμενοι κυρίως από Καζακστάν, τη Ρωσία και τη Γεωργία.

Σε αξιόποινες πράξεις εμπλέκονται ακόμη και παιδιά του δημοτικού ηλικίας 7 – 12 ετών, καθώς από τις 1.516 καταδικαστικές αποφάσεις 185 αφορούν παιδιά αυτής της ηλικιακής ομάδας.

Οι παραβάσεις του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας παραμένουν η πρώτη αιτία προσαγωγής στο Μονομελές Δικαστήριο, καθώς σε σύνολο 2.128 αδικημάτων, τα 856 αφορούν σε παραβάσεις του ΚΟΚ στα σοβαρότερα αδικήματα, που οδηγούνται στο Τριμελές, τα περισσότερα αφορούν σε ληστείες και απόπειρες ληστείας, ενώ δεν λείπει η κατηγορία για σύσταση συμμορίας. Ωστόσο, στην Ελλάδα, σε αντίθεση με άλλες χώρες του εξωτερικού, οι ανήλικοι παραβάτες ενεργούν κυρίως μόνοι τους, καθώς ελάχιστες είναι οι περιπτώσεις εκείνων, που ανήκουν σε οργανωμένες ομάδες - συμμορίες.

Στα υπόλοιπα αδικήματα υψηλά ποσοστά έχουν η κλοπή, η επαιτεία, παράβαση του νόμου περί ναρκωτικών, ψευδής κατάθεση, απόπειρα κλοπής, καθώς επίσης και η παράβαση του νόμου περί όπλων. Από το σύνολο των 3.473 αποφάσεων του Μονομελούς και Τριμελούς Δικαστηρίου Ανηλίκων, οι 1.516 ήταν καταδικαστικές και οι 889 αθωωτικές (οι υπόλοιπες ήταν αναβλητικές ή άλλης φύσεως).

Οι περισσότεροι καταδικασθέντες τέλεσαν τα αδικήματα στους δήμους Αθηνών, Καλλιθέας, Ασπροπύργου, Περιστερίου και Αιγάλεω, όπου και διαμένουν, ενώ τα χαμηλότερα ποσοστά παράνομης δραστηριότητας ανηλίκων καταγράφονται σε Ταύρο, Νέο Κόσμο, Ηλιούπολη και Πεύκη.

Ενθαρρυντικό, πάντως, είναι το γεγονός ότι δεν παρατηρήθηκε μεγάλος αριθμός υποτροπών στα ίδια αδικήματα. Οι περισσότεροι δράστες που υπέπεσαν στην ίδια πράξη ήταν παραβάτες του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας. Όσον αφορά στην ποινική τους μεταχείριση, λίγες ήταν οι περιπτώσεις (139) ανηλίκων δραστών, που οδηγήθηκαν στη φυλακή, ενώ οι περισσότεροι τέθηκαν υπό την υπεύθυνη επιμέλεια των γονέων τους. Οι υπόλοιποι είτε εντάχθηκαν στο πρόγραμμα της Υπηρεσίας Επιμελητών είτε δέχθηκαν απλώς μια επίπληξη ή αποχώρισαν ατιμώρητοι.

« Σήμερα βρίσκονται 125 Έλληνες και 49 αλλοδαποί παραβάτες υπό την επιμέλεια της υπηρεσίας μας, που παρακολουθεί επισταμένως την πορεία τους», λέει στην «Καθημερινή» η προϊσταμένη της Υπηρεσίας Επιμελητών κ. Ελένη Τσαγκαρέλη. « Έχει αποδειχθεί ότι είναι το αποτελεσματικότερο αναμορφωτικό μέτρο, καθώς ο επιμελητής στηρίζει και παρεμβαίνει στη ζωή του ανηλίκου δράστη, προσπαθώντας να ανακαλύψει τις βαθύτερες αιτίες της παραβατικότητας, αλλά ταυτόχρονα να ενισχύσει τις θετικές πτυχές της προσωπικότητας του παιδιού, κινητοποιώντας τόσο το ίδιο όσο και την οικογένεια του».

Η παραβατικότητα που εμφανίζεται στους εφήβους της χώρας μας έχει ήπιες μορφές (οι παραβάσεις αφορούν πρώτα τον ΚΟΚ και μετά κλοπές). Επίσης, το πρόβλημα των ναρκωτικών είναι εμφανές στις ηλικίες αυτές, ενώ ο παραβάτης στην πλειονότητα των περιπτώσεων είναι Έλληνας, ηλικίας 17-19 ετών. Έντονη είναι, ωστόσο, η έλλειψη Ειδικών Μονάδων Μέριμνας στον ελλαδικό χώρο. Αυτά είναι μερικά από τα

συμπεράσματα τα οποία συνάγονται από την εργασία της ομότιμης καθηγήτριας εγκληματολογίας της Νομικής Σχολής Αθηνών κας Καλλιόπης Σπινέλλη, η οποία παρουσιάστηκε τον περασμένο Φεβρουάριο στην ημερίδα με θέμα: «Νομοθεσία και Ψυχική Υγεία», που διοργανώθηκε από την Πανεπιστημιακή Παιδοψυχιατρική Κλινική στο νοσοκομείο Παίδων «Αγία Σοφία» σε συνεργασία με την Παιδοψυχιατρική Εταιρία Ελλάδος. Παραθέτουμε ενδεικτικά ορισμένα πορίσματα και στοιχεία από την αναφερόμενη εργασία.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Εγκληματικότητα στην υπόθεση Αλεξ: Η οπτική των ΜΜΕ

Του Πάνου Παναγιωτόπουλου,
φοιτητή Νομικής Αθηνών
και της Έφης Κανελλοπούλου,
φοιτήτριας Νομικής Αθηνών

Η εικόνα της παραβατικότητας των ανηλίκων στη χώρα μας δεν χαρακτηρίζεται από τη διάπραξη σοβαρών εγκληματικών πράξεων, όπως είναι η ανθρωποκτονία. Η περίπτωση του Άλεξ Μεσχισβίλι δεν είναι επομένως αντιπροσωπευτική της εικόνας των ανηλίκων παραβατών και η είδηση της ομολογίας των ανηλίκων για την τέλεση της ανθρωποκτονίας και την πεντάμηνη προσπάθεια

συγκάλυψης του εγκλήματος, λογικό είναι να προκαλέσει το ενδιαφέρον και την προσοχή των ΜΜΕ και της κοινής γνώμης γενικότερα. Η πρόσφατη ενασχόληση των ΜΜΕ με την παραβατικότητα των ανηλίκων, έστω κι αν μεγεθύνει και αλλοιώνει την πραγματική της εικόνα στη χώρα μας, αποτέλεσε αφορμή για ανάδειξη φαινομένων (όπως το bullying), για προβληματισμό σχετικά με το εύρος της διάδοσής τους και για επαναδιαπραγμάτευση των όρων με τους οποίους η ελληνική κοινωνία συνήθισε να αποδίδει συστηματικές επιθετικές συμπεριφορές εις βάρος ανήλικων μαθητών εντός και εκτός των σχολείων. Έδωσε διέξοδο δημοσιοποίησης σε κρούσματα βίας σε σχολεία που παρέμεναν «σκοτεινά» αφυπνίζοντας, έτσι, την ελληνική κοινωνία.

Ίσως, τέλος, αποτελέσει σημείο εκκίνησης για την ευαισθητοποίηση της ελληνικής κοινωνίας μπροστά στην ανάγκη ενίσχυσης της αντεγκληματικής πολιτικής (δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στο πεδίο των ανηλίκων) και του εκπαιδευτικού μας συστήματος.

1η Συνάντηση Ελλήνων Εγκληματολόγων

Η 1η Συνάντηση Ελλήνων Εγκληματολόγων πραγματοποιήθηκε με ιδιαίτερη επιτυχία στις 9 -10 – 11 Ιουνίου 2006 στη Μυτιλήνη με συμμετοχή επιστημόνων από διάφορους κλάδους κι από διαφορετικές πανεπιστημιακές σχολές.

Εξαφάνιση Άλεξ Μεσχισβίλι: Η οπτική των ΜΜΕ

του Πάνου Παναγιωτόπουλου,
φοιτητή Νομικής Αθηνών
και της Έφης Κανελλοπούλου,
φοιτήτριας Νομικής Αθηνών

Το βράδυ της 3ης Φεβρουαρίου ο 11χρονος **Άλεξ Μεσχισβίλι** φεύγει από το φροντιστήριο και κατευθύνεται στη Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών. Στο δρόμο τα ίχνη του χάνονται και το πρόσωπό του περιλαμβάνεται έκτοτε στη «λίστα» των εξαφανισμένων παιδιών.

Την επομένη ο εθελοντικός σύλλογος «**Το Χαμόγελο του Παιδιού**» εκδίδει δελτίο τύπου για την εξαφάνιση του Άλεξ στην περιοχή Ελιάς – Ανοιξεως Βέροιας. Τυπώνει άμεσα αφίσες με τη φωτογραφία και τα στοιχεία του, τις οποίες αναρτά σε κάθε σημείο απ' όπου οι διερχόμενοι θα μπορούσαν να ενημερωθούν για το περιστατικό και να παράσχουν οποιαδήποτε χρήσιμη πληροφορία στην τηλεφωνική γραμμή SOS του συλλόγου.

Η εξαφάνιση του ανηλίκου ελάχιστα απασχολεί τους επόμενους 4 μήνες τα Μ.Μ.Ε. Η τηλεοπτική εκπομπή της δημοσιογράφου **Αγγελικής Νικολούλη** «Φως στο Τούνελ» συντηρεί την υπόθεση στην επικαιρότητα μέχρι την Παρασκευή 2 Ιουνίου, όπου η είδηση της ομολογίας της ανθρωποκτονίας στους ανακριτικούς υπαλλήλους της Βέροιας από ανήλικο φθάνει στον «αέρα» της εκπομπής. Ο ανήλικος υποδεικνύει τον χώρο όπου έθαψε (κατά την ομολογία του) μαζί με 4 ακόμα ανηλίκους τον Άλεξ Μεσχισβίλι και τα τηλεοπτικά και δημοσιογραφικά συνεργεία συρρέουν στην πόλη της Βέροιας για να καλύψουν την είδηση.

Εκτενή ρεπορτάζ, πολύωρες απευθείας συνδέσεις στο χώρο των ερευνών και συζητήσεις σχετικές με την εξαφάνιση του 11χρονου καλύπτουν από την Παρασκευή 2 Ιουνίου μεγάλο τηλεοπτικό χρόνο και τις σελίδες των

ΜΜΕ. Η πόλη της Βέροιας δέχεται την εισβολή του φακού της δημοσιότητας στην καθημερινότητά της. Το σχολείο που φοιτούσε ο Άλεξ Μεσχισβίλι «πολιορκείται» από τηλεοπτικά συνεργεία. **Η εκπαιδευτική κοινότητα και η Ένωση Συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων Βέροιας** καταδεικνύει την προβληματική παρουσία των δημοσιογραφικών και τηλεοπτικών συνεργείων. Ο διευθυντής δημοτικού σχολείου της πόλης καταγγέλλει την πιεστική «ανάκριση» μαθήτριας της ΣΤ Δημοτικού από ανθρώπους της τηλεόρασης την ώρα που κατευθυνόταν στο σχολείο με αποτέλεσμα η μαθήτρια να τρομοκρατηθεί και να ξεσπάσει σε κλάματα.

Τα ρεπορτάζ των ΜΜΕ στην υπόθεση της εξαφάνισης του Άλεξ Μεσχισβίλι ακολουθούνται από λεπτομερειακές αναφορές στην προσωπική και οικογενειακή κατάσταση του ίδιου του, Άλεξ αλλά και των ανηλίκων που ομολόγησαν (και αργότερα ανακάλεσαν) την τέλεση της ανθρωποκτονίας. Σχόλια και κρίσεις για τη συμπεριφορά και την προσωπικότητα των ανηλίκων που παρουσιάζονται ανεπιφύλακτα ως ένοχοι, για τα κίνητρα που τους οδήγησαν στην πράξη και συγκρίσεις με ενήλικους καταδικασθέντες για ανθρωποκτονία συμπληρώνουν την ειδησεογραφική κάλυψη της υπόθεσης. Στοιχεία της προδικασίας για τη βεβαίωση του εγκλήματος, όπως και οι έρευνες για την ηθική, τη διανοητική κατάσταση, τις οικογενειακές συνθήκες, την προηγούμενη ζωή και το περιβάλλον των ανηλίκων διαρρέουν και δημοσιεύονται παρά την εξωτερική μυστικότητα της ανάκρισης που επιβάλλει η ποινική δικονομία.

Ολόκληρη η τοπική κοινωνία της Βέροιας «ενοχοποιείται» από τον τρόπο που μερίδα των ΜΜΕ παρουσιάζει το γεγονός για συγκάλυψη παραβατικών και αντικοινωνικών συμπεριφορών και για ρατσιστικές διαθέσεις εξαιτίας της γεωργιανής καταγωγής του Άλεξ

Μεσχισβίλι. Η εικόνα της πόλης που κρύβει επιμελώς ένοχα μυστικά και στην οποία επικρατεί ο νόμος της σιωπής ωθεί τους κατοίκους της πόλης στην αγωνιώδη προσπάθεια να απομακρύνουν από πάνω τους οποιοδήποτε στίγμα (δεδομένης της στενής χρονικά αποκάλυψης της δολοφονίας της 20χρονης Κικής Κούσογλου).

Ανέλεγκτες κρίσεις για το έργο των ανακριτικών υπαλλήλων και της εισαγγελίας διατυπώνονται από δημοσιογράφους και συμμετέχοντες στα τηλεοπτικά πάνελ. Κατακρίνονται οι ανακριτικές και εισαγγελικές αρχές που δεν εξέδωσαν ένταλμα προσωρινής κράτησης των ανηλίκων με αποτέλεσμα να επιστρέψουν στο οικογενειακό περιβάλλον και (κατά την άποψη των κρινόντων δημοσιογράφων) να δεχθούν τις οδηγίες συγγενικών τους προσώπων και τις νομικές συμβουλές των δικηγόρων τους, αγνοώντας την ρητή απαγόρευση προσωρινής κράτησης ανηλίκων κάτω των 13 ετών. Τα ΜΜΕ επεμβαίνουν στο έργο των εισαγγελικών αρχών ασκώντας υπέρμετρη πίεση και δυσχεραίνοντας τη διαλεύκανση της υπόθεσης.

Ο τρόπος κάλυψης του θέματος από τα ΜΜΕ (κυρίως από τα τηλεοπτικά δελτία ειδήσεων) και οι συνεντεύξεις ανηλίκων (κατά παράβαση του νόμου) αναγκάζουν την **ΕΣΗΕΑ** και τον **Συνήγορο του Πολίτη** να παρέμβουν χαρακτηρίζοντας, η μεν, अपαράδεκτη την υποκατάσταση της Αστυνομίας από δημοσιογράφους επικαλούμενη τον κώδικα δεοντολογίας και υπογραμμίζοντας, ο δε, το ελλιπές προνοιακό πλαίσιο και την απουσία ειδικευμένων επαγγελματιών στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Ο Άλεξ αποτέλεσε θύμα παραβατικής συμπεριφοράς ανηλίκων και έδωσε περίτρανα το στίγμα πως και στην Ελλάδα η παιδική παραβατικότητα υπάρχει, όχι μεν στο βαθμό των Ηνωμένων Πολιτειών αλλά ελοχεύει πάντα ο κίνδυνος της ανάπτυξης του φαινομένου και της

μετάλλαξής του σε σημεία ανησυχητικά και στάδια που θα είναι πολύ δύσκολα αντιμετωπίσιμα από την κοινωνία και τους αρμόδιους φορείς. Αναλύσαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και την προβολή της παραπτωματικής συμπεριφοράς των ανηλίκων. Απλά κλείνοντας θα θέλαμε να τονίσουμε πως στην Ελλάδα η παιδική εγκληματικότητα είναι σε πολύ πρώιμα στάδια αλλά αυτό δεν αποκλείει το γεγονός πως εκολάπτεται και μπορεί να εξέρθει αυτού του αρχικού σταδίου και να γίνει πραγματικά επικίνδυνη για την κοινωνία και να απειλήσει ολόκληρο το κοινωνικο-οικονομικό οικοδόμημα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Μεταφορά της νεανικής παραβατικότητας στη υπόθεση του νεαρού Αλεξ Μεσχισβίλι από τη Βέροια: Η οπτική των ΜΜΕ

του Πάνου Παναγιωτόπουλου,
φοιτητή Νομικής Αθηνών
και της Έφης Κανελλοπούλου,
φοιτήτριας Νομικής Αθηνών

Το βράδυ της 3ης Φεβρουαρίου ο 11χρονος **Άλεξ Μεσχισβίλι** φεύγει από το φροντιστήριο και κατευθύνεται στη Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών. Στο δρόμο τα ίχνη του χάνονται και το πρόσωπό του περιλαμβάνεται έκτοτε στη «λίστα» των εξαφανισμένων παιδιών.

Την επομένη ο εθελοντικός σύλλογος «**Το Χαμόγελο του Παιδιού**» εκδίδει δελτίο τύπου για την εξαφάνιση του Άλεξ στην περιοχή Ελιάς – Ανοιξέως Βέροιας. Τυπώνει άμεσα αφίσες με τη φωτογραφία και τα στοιχεία του, τις οποίες αναρτά σε κάθε σημείο απ' όπου οι διερχόμενοι θα μπορούσαν να ενημερωθούν για το περιστατικό και να παράσχουν οποιαδήποτε χρήσιμη πληροφορία στην τηλεφωνική γραμμή SOS του συλλόγου.

Η εξαφάνιση του ανηλίκου ελάχιστα απασχολεί τους επόμενους 4 μήνες τα Μ.Μ.Ε. Η τηλεοπτική εκπομπή της δημοσιογράφου **Αγγελικής Νικολούλη** «Φως στο Τούνελ» συντηρεί την υπόθεση στην επικαιρότητα μέχρι την Παρασκευή 2 Ιουνίου, όπου η είδηση της ομολογίας της ανθρωποκτονίας στους ανακριτικούς υπαλλήλους της Βέροιας από ανήλικο φθάνει στον «αέρα» της εκπομπής. Ο ανήλικος υποδεικνύει τον χώρο όπου έθαψε (κατά την ομολογία του) μαζί με 4 ακόμα ανηλίκους τον Άλεξ

Μεσχισβίλι και τα τηλεοπτικά και δημοσιογραφικά συνεργεία συρρέουν στην πόλη της Βέροιας για να καλύψουν την είδηση.

Εκτενή ρεπορτάζ, πολύωρες απευθείας συνδέσεις στο χώρο των ερευνών και συζητήσεις σχετικές με την εξαφάνιση του 11χρονου καλύπτουν από την Παρασκευή 2 Ιουνίου μεγάλο τηλεοπτικό χρόνο και τις σελίδες των ΜΜΕ. Η πόλη της Βέροιας δέχεται την εισβολή του φακού της δημοσιότητας στην καθημερινότητά της. Το σχολείο που φοιτούσε ο Άλεξ Μεσχισβίλι «πολιορκείται» από τηλεοπτικά συνεργεία. **Η εκπαιδευτική κοινότητα και η Ένωση Συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων Βέροιας** καταδεικνύει την προβληματική παρουσία των δημοσιογραφικών και τηλεοπτικών συνεργείων. Ο διευθυντής δημοτικού σχολείου της πόλης καταγγέλλει την πιεστική «ανάκριση» μαθήτριας της ΣΤ Δημοτικού από ανθρώπους της τηλεόρασης την ώρα που κατευθυνόταν στο σχολείο με αποτέλεσμα η μαθήτρια να τρομοκρατηθεί και να ξεσπάσει σε κλάματα.

Τα ρεπορτάζ των ΜΜΕ στην υπόθεση της εξαφάνισης του Άλεξ Μεσχισβίλι ακολουθούνται από λεπτομερειακές αναφορές στην προσωπική και οικογενειακή κατάσταση του ίδιου του, Άλεξ αλλά και των ανηλίκων που ομολόγησαν (και αργότερα ανακάλεσαν) την τέλεση της ανθρωποκτονίας. Σχόλια και κρίσεις για τη συμπεριφορά και την προσωπικότητα των ανηλίκων που παρουσιάζονται ανεπιφύλακτα ως ένοχοι, για τα κίνητρα που τους οδήγησαν στην πράξη και συγκρίσεις με ενήλικους καταδικασθέντες για ανθρωποκτονία συμπληρώνουν την ειδησεογραφική κάλυψη της υπόθεσης. Στοιχεία της προδικασίας για τη βεβαίωση του εγκλήματος, όπως και οι έρευνες για την ηθική, τη διανοητική κατάσταση, τις οικογενειακές συνθήκες, την προηγούμενη ζωή και το περιβάλλον των ανηλίκων διαρρέουν και δημοσιεύονται παρά την εξωτερική

μυστικότητα της ανάκρισης που επιβάλλει η ποινική δικονομία.

Ολόκληρη η τοπική κοινωνία της Βέροιας

«**ενοχοποιείται**» από τον τρόπο που μερίδα των ΜΜΕ παρουσιάζει το γεγονός για συγκάλυψη παραβατικών και αντικοινωνικών συμπεριφορών και για ρατσιστικές διαθέσεις εξαιτίας της γεωργιανής καταγωγής του Άλεξ Μεσχισβίλι. Η εικόνα της πόλης που κρύβει επιμελώς ένοχα μυστικά και στην οποία επικρατεί ο νόμος της σιωπής ωθεί τους κατοίκους της πόλης στην αγωνιώδη προσπάθεια να απομακρύνουν από πάνω τους οποιοδήποτε στίγμα (δεδομένης της στενής χρονικά αποκάλυψης της δολοφονίας της 20χρονης Κικής Κούσογλου).

Ανέλεγκτες κρίσεις για το έργο των ανακριτικών υπαλλήλων και της εισαγγελίας διατυπώνονται από δημοσιογράφους και συμμετέχοντες στα τηλεοπτικά πάνελ. Κατακρίνονται οι ανακριτικές και εισαγγελικές αρχές που δεν εξέδωσαν ένταλμα προσωρινής κράτησης των ανηλίκων με αποτέλεσμα να επιστρέψουν στο οικογενειακό περιβάλλον και (κατά την άποψη των κρινόντων δημοσιογράφων) να δεχθούν τις οδηγίες συγγενικών τους προσώπων και τις νομικές συμβουλές των δικηγόρων τους, αγνοώντας την ρητή απαγόρευση προσωρινής κράτησης ανηλίκων κάτω των 13 ετών. Τα ΜΜΕ επεμβαίνουν στο έργο των εισαγγελικών αρχών ασκώντας υπέρμετρη πίεση και δυσχεραίνοντας τη διαλεύκανση της υπόθεσης.

Ο τρόπος κάλυψης του θέματος από τα ΜΜΕ (κυρίως από τα τηλεοπτικά δελτία ειδήσεων) και οι συνεντεύξεις ανηλίκων (κατά παράβαση του νόμου) αναγκάζουν την **ΕΣΗΕΑ** και τον **Συνήγορο του Πολίτη** να παρέμβουν χαρακτηρίζοντας, η μεν, απαράδεκτη την υποκατάσταση της Αστυνομίας από δημοσιογράφους επικαλούμενη τον

κώδικα δεοντολογίας και υπογραμμίζοντας, ο δε, το ελλιπές προνοιακό πλαίσιο και την απουσία ειδικευμένων επαγγελματιών στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Ο Άλεξ αποτέλεσε θύμα παραβατικής συμπεριφοράς ανηλίκων και έδωσε περίτρανα το στίγμα πως και στην Ελλάδα η παιδική παραβατικότητα υπάρχει, όχι μεν στο βαθμό των Ηνωμένων Πολιτειών αλλά ελοχεύει πάντα ο κίνδυνος της ανάπτυξης του φαινομένου και της μετάλλαξής του σε σημεία ανησυχητικά και στάδια που θα είναι πολύ δύσκολα αντιμετωπίσιμα από την κοινωνία και τους αρμόδιους φορείς. Αναλύσαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και την προβολή της παραπτωματικής συμπεριφοράς των ανηλίκων. Απλά κλείνοντας θα θέλαμε να τονίσουμε πως στην Ελλάδα η παιδική εγκληματικότητα είναι σε πολύ πρώιμα στάδια αλλά αυτό δεν αποκλείει το γεγονός πως εκολάπτεται και μπορεί να εξέρθει αυτού του αρχικού σταδίου και να γίνει πραγματικά επικίνδυνη για την κοινωνία και να απειλήσει ολόκληρο το κοινωνικο-οικονομικό οικοδόμημα.

ΡΟΛΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ

Στον ερευνηθέντα τομέα, ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι κομβικός και πολύ σημαντικός. Στα σωφρονιστικά καταστήματα αλλά και σε όλη τη ροή της «τιμωρίας» του ανήλικου, ο κοινωνικός λειτουργός είναι εκείνος που στέκεται αρωγός της ψυχολογίας του δράστη αλλά και κινείται σε πολύ λεπτές γραμμές προσεκτικά για την εξυπηρέτηση του ανήλικου, της οικογένειάς του και την ορθή εφαρμογή του νόμου.

Μέσα από συζήτηση, αναζητά τις αιτίες που ανάγκασαν τον ανήλικο να πράξει αυτό για το οποίο βρέθηκε υπόλογος και να αναλογισθεί αν άπρεπε ή όχι να το κάνει. Έτσι, συνειδητοποιεί το μέγεθος της ζημιάς που προκάλεσε και αλλάζει τρόπο σκέψης, οπότε και συμπεριφορά.

Επίσης, ο κοινωνικός λειτουργός, πρέπει να βρίσκει τρόπους να απασχολεί τον κρατούμενο μέσα στο αναμορφωτικό ίδρυμα, προτείνοντας για παράδειγμα βιβλία για μελέτη, ομαδικές δραστηριότητες και γενικότερα δημιουργικές ιδέες, ώστε να ενισχύεται η αυτοπεποίθηση του δράστη, για να μην πάψει ποτέ να αισθάνεται απαραίτητος για το κοινωνικό σύνολο, παρ' όλη την παραμπωματική συμπεριφορά του. Η ομαλή επανένταξη στο κοινωνικό σύνολο έγκειται την ευθύνη του κοινωνικού λειτουργού ο οποίος πρέπει να μετριάσει τους κραδασμούς που πρόκειται να δεχτεί ο ενήλικος, όταν εισαχθεί ξανά στην κοινωνία. Εδώ είναι και το δυσκολότερο καθώς, ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να καταλάβει =ψυχανεμισθεί τι θα αντιμετωπίσει ο ανήλικος προτού καν βγει στην κοινωνία. Η ενσυναίσθησή του λοιπόν πρέπει να ναι υψηλά ρυθμισμένη και να έχει υψηλά επίπεδα ψυχολογικής ωριμότητας. Τέλος πρέπει να βρει τρόπους για αυτή την κατάσταση και να ωθήσει τον ανήλικο να βρει λύσεις για τον εαυτό του ενεργοποιώντας τον.

Η ψυχική υγεία του κρατούμενου πρέπει να διατηρείται σε καλή και ήρεμη κατάσταση για να μπορεί να είναι υγιής αλλά και να κατανοήσει πως το μέτρο έχει σημασία σωφρονιστική και όχι περιοριστική για τον ίδιο.

Η συνεργασία τέλος πρέπει να ναι καλή γιατί πολλές φορές, ο κοινωνικός λειτουργός αποτελεί τα μάτια και τα αυτιά του δράστη με τον έξω κόσμο. Και ειδικά σε αυτή την ηλικία, ο δράστης είναι πολύ ευερέθιστος αλλά και πολύ ευαίσθητος και επιρρεπής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξένη:

- Alder C.**, “violence, gender and social change”, 1992, London
Bohem C., “on violence and society in human evolution”, 1991, New York
Vallejo Nagera “Εφηβεία, η άγρια ηλικία”, 1986, Χιλή
Bert Reyman-Ribie “Κοινωνική ανάπτυξη εφήβου”, 1995
Dominique Wolton “Σκέψεις για την επικοινωνία”, 1997
John Konger “ η εφηβική ηλικία, μια καταπιεσμένη γενιά” ,1995, εκδ. Ψυχογιός
John Konger, “ο κύκλος της ζωής”, 1992, εκδόσεις Ψυχογιός
Chazal Gean “η παιδική εγκληματικότητα”, εκδόσεις Ζαχαροπούλου, 1967, Αθήνα (μετάφραση: Αρχιμήδης Πολέκης)

Ελληνική:

- Σωτήρης Δημητρίου** “μορφές βίας”, Αθήνα 2001
Θωμάς Πλατανιάς “ Το πρόβλημα της νεολαίας στην Ελλάδα και το εξωτερικό”, Αθήνα, 2000
Νίκος Κουράκης “Παραβατικότητα εφήβων και αξίες στη σύγχρονη Ελλάδα”, Αθήνα, 2000
Κωνσταντίνος Βουγιούκας “Συγκριτική έρευνα επί του ποινικού δικαίου ανηλίκων”, Θεσσαλονίκη, 1956
Σπύρος Παξινός “ Έγκλημα, αστυνομία”, εκδόσεις Σαλιβέρου, Αθήνα, 1990
Σωκράτης Γκίκας “κοινωνικά προβλήματα”, εκδόσεις Σαββάλα, Αθήνα 1990
Κ. Καρδίκας “Έγκληματολογία τόμος τέταρτος” εκδόσεις Τζάνα, Αθήνα 1959
Κ. Καρδίκας “Αι ειδικαί των εγκληματιών κατηγορίαι και η μεταχείρισις αυτών”, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1951
Στέργιος Αλεξιάδης “εγκληματολογία”, εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1989(έκδοση Πέμπτη)

Αντώνης Μαγγανάς “Θέματα εγκληματολογικά και ποινικού δικαίου”, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1999

Λαμπροπούλου Έφη “κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος”, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1994

Α. Πιτσιλά “η ποινική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων”, εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1998, δεύτερη έκδοση

Ν. Κουράκης “ανήλικοι παραβάτες και ποινική δικαιοσύνη”, 1986, Αθήνα

Κ. Μαγγανάς “το εγκληματικό φαινόμενο στην πράξη”, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2004

Γιωτόπουλος – Μαγκόπουλος “εγχειρίδιο εγκληματολογίας”, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1984

Έρευνες-Άρθρα:

Εταιρεία κοινωνικής υποστήριξης νέων ‘νεανική παραβατικότητα και επαγγελματική ένταξη’
Στοιχεία από έρευνες των:

Φαρσεδάκης, 1986

Ποταμιάνου, 1996

Νεράτζης, 1990

Παπάζογλου, 1996

Σαμουρίδου, 1996

Μουστάκης, 1999

